

Чурапчыга күн тахсар!

12+

САНА ОЛОХ

2021 сыл
Кулун тутар
26 күнэ
бээтинсэ
№ 21
(11774)

Чурапчы улуунун хаһыата • ХАҢЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР • sanaoloh

бээтинсэ кулун тутар 26 > субуота кулун тутар 27 > баскыһыанньа кулун тутар 28 > бэнидиэньику кулун тутар 29 > оптуорунньук кулун тутар 30 > сэрэдэ кулун тутар 31 > чэппиэр муус устар 1

--- УЛУУСКА -- БУ КҮННЭРГЭ ---

ЧУРАПЧЫГА -- ӨРӨСПҮҮБҮЛҮКЭТЭЭБИ СЫЛГЫҢЫТ КҮНЭ

Константиновка анаммыт үөрүүлээх чаас, убаһа уонна сылгы этиттэн бүлүүдэлэри дегустациялааһын тэрилиннэ.

Елена МАКАРИНСКАЯ.
Сэмэн Жендринскэй хаартыскаҕа түһэриилэрэ.

Сахалартан бастакы Социалистическай Үлэ Дьоруойа, аатырбыт сылгыһыт Роман Иннокентьевич Константинов төрөөбүтэ 125 сылыгар анаммыт "Сылгыһыт күнүн" бырааһынньыгын үөрүүлээх чааһа "Айылгы" норуот айымньытын дыизитигэр буолла.

Бырааһынньыкка анаммыт дакылааты улуус баһылыга Андрей Ноговицын онордо. Кини Роман Иннокентьевич үлэтин сиһилии сырдатта, тустаах үлэтин таһынан Саха АССР Үрдүкү сүбэтин дьокутаатынан талыллан үлэлээбитин бэлиэтээтэ. Кини үлэбэ үтүө холобурун батыһан, Чурапчыттан Михаил Толстоухов ССРС Судаарыстыбаннай бириэмийэтин лауреата, Николай Терютин Росийскай Федерация тыа хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ, Серафим Баишев Саха Өрөспүүбүлүкэтин тыа хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ буолбуттарын, элбэх сылгыһыт ордьаннарынан наҕараадалааһын эттэ. Р. И. Константинов үлэтэ, тус олоҕо экранна көрдөрүллэн истэ. "Оройуон иннигэр үтүөлэрин иһин" үһүс истизпэннээх бэлиэнэн Бахсы нэһилиэгин сылгыһыта Николай Барашков, "Чурапчы улууһа" МТ Бочуотунай грамотатынан уонна үрүн көмүс бэлиэнэн Мугудай нэһилиэгин "Тура" бааһынай хаһаайыстыбатын сылгыһыта Кирилл Данилов, улуус дьокутааттарын Сэбиэтин Бочуотунай грамотатынан Сылан нэһилиэгиттэн Кузьма Коркин, Арыылаах нэһилиэгиттэн Николай Демьянов наҕараадаланнылар.

Өрөспүүбүлүкэтээҕи тыа хаһаайыстыбатын министириэ Александр Атласов сылгыһыттар бырааһынньыктарын күнэ быйыл бэһис төгүлүн ытылларын бэлиэтээтэ. Саха сиригэр сылгы иитиитигэр уһулуччу көрдөрүүнү ситиспит 6 сылгыһыт Дьоруой буолбуттарын эттэ. Өрөспүүбүлүкэ үрдүнэн сылгы ахсаана кэлинни сылларга аччаабатын билиһиннэрдэ. "Саха Өрөспүүбүлүкэтин агропромышленнай комплексын Бочуотаах үлэһитэ" аат Иван Хонна, "Саха Өрөспүүбүлүкэтин тыа хаһаайыстыбатыгар туйгуна" бэлиэнэн Чурапчыттан Александр Попов, Амматтан Петр Неустроев наҕараадаланнылар. "Саха Өрөспүүбүлүкэтигэр сылгыны үөрдээн көрүүгэ киллэрсибит кылаатын иһин" бэлиэ Чурапчыттан Егор Герасимовка, Намтан Александр Новиковка, Тааттаттан Гаврил Малышевка, о. д. а., Министиристибэ Бочуотунай грамотата, анал бэлиэ Чурапчыттан Егор Борисовка, Томпоттон Роберт Никитиннэ, Тааттаттан Трофим Габышевка, о. д. а. туттарылына.

Ил Түмэн дьокутаата Михаил Гуляев бырааһынньыгынан эбэрдэлээтэ. Чурапчылар сылгы иитиитигэр ситиһиилээхтик үлэлээбиттэрин, Р. И. Константинов бачымын батыһан, кини уопутун туһанан Чурапчы Төлөйүттэн Михаил Толстоухов Судаарыстыбаннай бириэмийэ лауреата, Николай Терютин РСФСР тыа хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ буолбуттарын бэлиэтээтэ, билинни көлүөнэ сылгыһыттарга сыралаах үлэлэригэр ситиһини баҕарда. Ил Түмэн Аграрнай политикаҕа уонна тыа

сиригэр бастайааннай кэммитэтин наҕараадаһын Иван Сергеевкэ, Михаил Филипповка туттарда.

Тыа хаһаайыстыбатын министириин солбуйааччы Николай Афанасьев эбэрдэ тыл этэн туран, быыстапкаҕа кыттыбыт сылгылар түмүктэрин билиһиннэрдэ. Саха борододаларыгар "Бастын племенной атыыр" номинацияҕа бастакы миэстэни Тааттаттан "Победа" ХЭУо, иккис миэстэни Чурапчыттан "Комплекс" бааһынай хаһаайыстыба, үһүс миэстэни Чурапчыттан "Чыаппара" ТХПК ыллылар. Дьаанытаабы тииптээхтэргэ бастакы миэстэни Өймөкөөн улуунун "Силис" ТХПК, иккис Өймөкөөнтөн "Тонор", үсүһү эмиэ бу улуус "Силис" ТХПК атыырдары ыллылар. Мэгэдьэкээҕи тииптээх борододаларга бастакы миэстэни Ньурбаттан "Чаппанда", иккис, үсүһү бу улуус Күндээдэтээҕи АУо атыырдары ыллылар. Приленскэй борододаларга Намтан "Кэскил" ТХПК атыыра бастаата.

Саха атынан Өймөкөөн улуунун Дьэкэй сириттэн экспедиционнай бырайыагынан ыраах айанга туруммут Дугуйдан Винокуров уонна Мичил Неустроев эбэрдэ тылы эттилэр. Кинилэргэ улуус баһылыга Андрей Ноговицын Чурапчы уһа онорбут хомуун, харысхалы бэлэх туттарда.

Чурапчы нэһилиэгин баһылыга Владимир Сивцев Дьоруой сылгыһыт Р. И. Константинов төрөөбүтэ 125 сылыгар аналлаах "Сылгыһыт күнэ" бырааһынньыгынан эбэрдэлээтэ. Бу дьаһал тэрээһинигэр көмөлөспүттэргэ махтанна.

Үөрүүлээх тэрээһин кыттылыахтарын Чурапчы Болугур нэһилиэгин баһылыгын солбуйааччы Сергей Кугдаров, Ханаластан улуус баһылыгын солбуйааччы Альберт Лебедев, Таатта улуунун тыа хаһаайыстыбатын салалтатын начаалынньыга Михаил Хаптагаев, научнай-чинчийэр үнүстүүттэн наука доктора Реворий Иванов, Нам улуунуттан бааһынай хаһаайыстыба салайааччыта Афанасий Новиков, о. д. а. эбэрдэлээтилэр.

Бырааһынньыктаабы түмсүүнү Хатылыттан "Алгыс", Одьулуунтан "Саһарҕа", Сылантан "Күбэйэ" үнүкүү ансаамбылларын үнүкүүлэрэ, Диринтэн Валерий Корякин, Хатылыттан Егор Захаров, о. д. а. ырыанан добуһуоллара кизгэттэ.

Саха сылгыта сайыннын, кэскилэ кэнээтин, Сыһы аайы сыспай сизэллээх сырыырбаатын!

Алексей СЛЕПЦОВ.

Кулун тутар 22 күнүгэр өрөспүүбүлүкэтээҕи Сылгыһыт күнэ Чурапчы улуунугар бэлиэтэннэ. Тэрээһин сахалартан бастакы Социалистическай Үлэ дьоруойа, аатырбыт сылгыһыт Роман Иннокентьевич Константинов төрөөбүтэ 125 сылыгар ананна.

Маҕаайы алааһа пандемия кэнниттэн үөрүүлээх түгэннэ бастакы ыалдьыттарын көрүстэ. Үөрүүлээх аһыллыыга сылгыһыттар парааттаан киирдилэр, Ньурбаттан, Өймөкөөнтөн, Бүлүүттэн, Мэнэ Ханаластан о.д.а. сүрдээх үчүгэйдик тэринэн, кизгэнэн-симэнэн, сэлэли хааман киирдилэр.

Дьоро күннэ сөп түбэһиннэрин, Өймөкөөнтөн саха атынан ыраах айанга туруммут Дугуйдан Винокуров уонна Мичил Неустроевы уруйдаатылар-айхаллаатылар. Кинилэргэ чурапчылар ааттарыттан саха хомуун бэлэх ууннулар.

Сылгыһыт күрээбин тэрийээччилэр Тыа хаһаайыстыбатын министириэ Александр Атласов, Чурапчы улуунун баһылыга Андрей Ноговицын ыраахтан-чугастан кэлбит сылгыһыттары эбэрдэ тылынан көрүстүлэр.

Үөрүүлээх чаас кэнниттэн тутта күрэххэ киирдилэр. Барыта 11 кыттааччы баар. Сылгыһыттар Маҕаайы алааһын кыйа аттарын сүүрдэн, түөрт түһүмэҕи (ыныыры кэтэрдии, мэнэйдэри туорааһын, бэрэмэйдээх сүүрүү, сыарҕаны соһуу) туоруктаахтар.

Кыайылыах тэрийээччилэр туруорбут сүрүн бириистэрин тыраахтары ылан үөрүү турдаҕа.

Мань сэргэ племенной сылгылар аты-эргин быыстапкалара, хорчуоппа тэрилиннэ.

Эбиэт кэннэ "Айылгы" култуура киинигэр Александр Атласов салайааччылаах онлайн-муннах ытылына. Ол кэннэ Дьоруой Роман

--- ЭБЭРДЭ ---

Биир идэлээхтэрбитин – Чурапчы улуунун култуура уонна ускуустуба эйгэтин үлэһиттэрин, Арасыйыаба бэлиэтэнэр култуура үлэһиттэрин күнүнэн итиитик-истинник эбэрдэлиибит!

Чурапчыбыт улуунугар 250-тан тахса култуура уонна ускуустуба салааларыгар талба талааннаах, көхтөөх дьон үлэһит-хамсыыр. Көрдөххө, чэлпэки эрэри, ардыгар күнү-түүнү, тымныыны-куйааһы аахсыбакка, дьэни-уоту умнан туран күүрээһиннээх үлэбэ умса түһүү – биһиги үлэһит уратыта буолар. Күннэтэ кэрэ эйгэтин арыһан чабылхай, дьикти түгээннэри бэлэхтиирбит иһин хас биридигиитигэр махтанабыт.

Улууспут култуурата уонна ускуустубата баай инникилээх: күн бүгүн 18 кулууп, биир ситимнэ холбоспут 19 билэлтиэкэ, А.А.Саввин аатынан устуоруйа уонна этнография мусуоя, А.П.Гоголев аатынан Чурапчытаагы ускуустуба оскуолатта, А.В.Посельская аатынан Диринтээби ускуустуба оскуолатта үлэһиттэр. Хас биридии хайысха былааннаах үлэни илтиир-сабалыыр, араас таһымнаах бырагыраамаларга кыттар, исписэлиистэр квалификацияларын үрдэтэллэр, айымныылаах бырайыактары олоххо киллэрэллэр.

Өрөспүүбүлүкэбэ үлэтинэн холбурга сылдьар «Айылгы» Норуот айымныытын дьээтэ хамсык кэмэ бүрүүкээбит киһи санаатын түһэрэр, ыксатар, ыгылытар кэмнэ биир дабаны социальной хабааннаах тэрээһини көтүппэккэ ыытта, дьону-

сэргэни аралдьытта, сынньатар сыаллаах бырайыактары олоххо киллэрдэ.

Биллэн турар, бүгүнтү үлэһит-хамнаспыт, кыайыбыт-хотуубут, ситиһиибит бэбээһиннэ устуоруйаны кытары ыкса ситимнээх. Эйгэбигизэр үлэһити сылдыһыт ытыктабыллаах бэтэрээннэрбит, аба саастаах кэллиэгэлэрбит, настаабынныктарбыт үлэлээбит үлэлэрэ, сүбэлэрэ-амалара, баба санаалара духуобунай баай буолан сирдииллэр, инникигэ кынаттыыллар.

Идэлээх бырааһынныктыт тапталлаах Чурапчыбыт улуунун төрөөбүт күнүн кытары түбэлэрэ – улууспут эриэккэс эйгэтин духуобунай нэһилиэстибэтин үйэтиитини, сайыннарыыны бэлиэтиир.

Убаастабыллаах бэтэрээннэрбит, күндү кэллиэгэлэрбит! Баҕарабыт күүрээһиннээх үлэни, убаарабат уобу, дабааннаах дабайыыны!

Мань тэнэ, бу күн улууспут үрдүнэн Норуот маастарын күнэ бэлиэтэнэр. Уран тарбахтаах, айар талааннаах дьоммутун-сэргэбигитин эбэрдэлээн туран, норуолпут үгэһин, сизирин-туомун уратытын тарҕатар, ханҕатар кылааккыт үйэлэргэ сыаналана турдун!

Дмитрий ПОПОВ,

Чурапчы улуунун култуураба салаатын салайааччы,
Аймалына СМЕРНИКОВА,

Чурапчы улуунун култууратын үлэһиттэрин биир идэлээх сойуунун
бэрэссэдээтэлэ.

--- ИЛ ДАРХАН НЭДИЭЛЭТЭ ---

Айсен Николаев үлэтин сүрүн түгээннэриттэн

Кулун тутар 15 күнүгэр суһал ыстаап муньаҕар Айсен Николаев эпидемиологическай быһыы-майгы бигэ туруктамытын, дьан туруута намтаабытын бэлиэтээн эттэ. Бу күн кини сорох хааччахтыыр миэрэлэри уһулар туһунан ыйаагы таһаарбытын иһитиннэрдэ. Суһал ыстаабы кытта сөбүлэһиннэрэн, өрөспүүбүлүкэ, улуустар таһымнарыгар тэрээһиннэри, форумнары, кэмпириэнсийэлэри ыытар; кулууптарга, киинэ тыаатырдарыгар, тыааатырдарга көрөөччүлэр олорор миэстэлэрин 75% толорор көнүллэнэ.Эргин кииннэрэ, маҕаһынын дезинфекцияны нэдиэлэ ахсын бэйэлэрэ быһаарыларынан ытыахтарын сөп. Санитарнай ирдэбили туһунан, пааркалар, аттракционнар үлэһиттэрэ. Онтон атын хааччахтыыр миэрэлэр өрөспүүбүлүкэбэ кулун тутар 31 күнүгэр диэри тутуһуллаллар. Билингитэ түүннү кулууптар, дискотекалар, караоке-саалалар, атын да аралдьытар эбийиэктэр үлэлээбэттэр. 65-тэн аба саастаахтар уонна дьарба ыарыылаахтар дьээлэригэр кулун тутар 31 күнүгэр диэри олороллор. Киин куоракка быыбар чугаһабытынан, куластыыр учаастактарга санитарнай ыраастааһынна болҕомтону ууарга этилиннэ. Ил Дархан Доруобуйа харыстабылын министриэстибэтигэр ыарахан ыарыһах уонна киһи өлүүтүн ахсаанын ачатыыга, ол инниттэн эмтээһиннэ ойуччу болҕомтону туһаайары ыйда. Уопастыбаннай сирдэргэ мааскалаах сылдыһы, социальнай арыты тутуһуу ирдэнэрин өссө төгүл санатта.

Кулун тутар 16 күнүгэр регион салайааччыта улуустар баһылыктарын кытта суһал ыстаап муньаҕын ыытта. Ыалдьыбыт киһи ахсаанынан субъектар ортолоругар Саха сирэ 59-с миэстэбэ сылдыр. Кулун тутар икки нэдиэлэтин устата ыалдьааччы ахсаана 42-тэн тахса илик. Айсен Николаев ыарыы кэккэ улууска ойуччу биир сиргэ буолар долгутарын эттэ. Реанимацияба 25 киһи сытар, ол онтон түөрдэ – искусстванный алпаракка. Ити ыарыы хойутаан быһаарылларыттан тахсар, онон эрдэтинэ быһаарыыга болҕомтону ууарга эттэ. Билингитэ 55 тыһ. тахса киһи бастакы быһыыны, 34 тыһ. тахса киһи иккис быһыыны ылбыт. Сана партия кэллэ да, суһаллык бары улуустарынан тарҕанар. Урут аба саастаахтар уонна дьарба ыарыылаахтар ылыахтаахтар. Ол эрэри туһааннаах араҥа вакцина ыларга тийгэйтэ,онон нэһилиэһнэ ортотугар өйдөтөр-быһаарар үлэни ыытар ордук.

Сааскы сынньалан күннэринэн Ил Дархан оскуола дириэктэрдэрэ, төрөппүттэр оҕолор иллэн кэмнэрин атаарыларын хонтуруолга туталларын, оскуолаларга дезинфекцияны ыытыыны күүһүрдэри ыйда. Айсен Николаев улуус баһылыктарын хааччахтааһын миэрэлэрин кытаанахтык хонтуруоллуулларыгар ынырда.

Кулун тутар 16 күнүгэр өрөспүүбүлүкэ баһылыга «Ростелеком» ПАО вице-бэрэсидьиэнэ — Уһук Илинни филиал дириэктэрэ Андрей Карташовы кытта көрүстэ. Кэпсэтии Дьокуускайга дааннайдары түмэр киини тутуу уонна Дьааны улуунугар Баатаҕай бөһүөлэгэр оптоволоконно ситимин тардыы тула барда. Мань таһынан Саха сиригэр «Ростелеком» кэлинни икки сылга олоххо киллэрбит инфраструктурнай, социальнай бырайыактары түмүүн ырыттылар. Сыллата хампаанья 1 млрд солк. тахса

сууманы инвестициялаабыт. Сибээс хабар 115 туочуката оноһуллубут, 95 нэһилиэһнээх пууну, 270 социальнай эбийиэги хабар 3 тыһ. км устаалаах ВОЛС ситимэ тардыллыбыт. Интэриниэтиккэ 3 тыһ. тахса дьээ, ол иһигэр киин куорат кытыыта холбосмут. Андрей Карташов иһитиннэрбитинэн, «Ростелеком» регионна инвестициятын икки бүк улаатыннарыа.

Кулун тутар 16 күнүгэр Айсен Николаев инновационнай салайыы Урдүкү оскуолатыгар «Фабрика процессов» диэн үөрэх былаһааккатын аһыллытыгар кытынна. Регион баһылыга «Росатом» корпорация РФ субъектарыгар, ол иһигэр Саха сиригэр «Көдүүстээх регион» диэн бырайыагы олоххо киллэриитэ үлэ хаамытын туспарыыга, кэмчилик технологичка суотугар үлэ онорумтуотун үрдэтиигэ туһуламмытын бэлиэтээтэ. «Росатом» госкорпорация көдүүстээхоноронтаһаарыураатыуопутун тарҕатыыга көбүлүүр үлэтин бэлиэтээтэ. «Көдүүстээх регион» бырайыагынан Саха сиригэр 23 үлэ кэлэктиибигэр 32 бырайыак олоххо киирдэ. Быйыл итинник 40 бырайыакка үлэлэһиэхтэрэ. «Росатом» бэрэстэбиитэлэ Сергей Ильин биригэ үлэлээһини үрдүктүк сыаналаата. Маастар-кылааска Айсен Николаев илин кэбиһэри онорууга кытынна. Итиэннэ түмүккэ фабрика бастакы кыттылаахтарыгар сэртификэттэри туттарда.

Кулун тутар 16 күнүгэр Ил Дархан «Росатом» госкорпорация бэрэстэбиитэллэрин кытта муньах ыытта. 2019 сыл балаҕан ыйыгар Саха сирэ «Росатомы» кытта Илинни экономическай форумна биригэ үлэлииргэ сөбүлэһи түһэрситтэ. Айсен Николаев биригэ үлэлэһи биир эрэ сылын мунурдаммакка, инникилээбин, чуолаан билигин Усуйаана, Алдан улуустарын кэлимник сайыннарыы барыахтаабынан, онон үлэ күүһүрүүбүн туһунан эттэ. Усуйаанага дьоҕус кыамталаах атомнай ыстаансыыны тутуу Арктика сиригэр-уотугар инфраструктураны тэрийиигэ дьоһун бырайыак буоларын ыйда. Мань сэргэ Эльконнаабы металлургическай кэмбинээт бырайыага санардылларын санатта.

Кулун тутар 16 күнүгэр «РосДФО-Республика Саха (Якутия)» онлайн- форум пленарнай муньаҕар Уһук Илинни регионнаагы кэлиэгэлэригэр Саха сиригэр эпидемиологическай быһыы-майгы туругун билигиннэрдэ. Бастакы вакцина биһиги дойдубутугар оноһуллуута регионна балаһыаньна туспуутугар быһаччы дьайытын, нэһилиэһнээ маасабайдык быһыыны ылан, билигин урут киллэриллибит хааччахтар уһуллубуттарын бэлиэтээтэ. Мань таһынан Айсен Николаев креативнай экономиканы сайыннарыыны саха киинэтин уонна IT-хампааньналар холбурдарыгар кэпсээтэ. Бу эйгэлэргэ ситиһи утумнаах уонна былааннаах үлэ түмүгэ буоларын эттэ. Холбоур, IT-салаа сайдыытыгар каадыры бэлэмнээһин, стартаптары өйөөһүн механизмнарын киллэри кедьүүһүн көрдөрдө. 2018 сылга IT-паарка тэриллибитигэр бастаан утаа наһаа улахан курдуга, билигин миэстэ тийгэйтэ. Сана хампааньналар үөскүүллэр, сана ситиһиилэр баар буолулар. Биир сонун хардыынан билигин «Үлэ кыбаартала» креативнай кластер тэриллэн, манна архитектордар, дизайнердар, ювелирдар түмсүөхтэрэ.

Кулун тутар 17 күнүгэр Дьокуускайга Айсен Николаев ынырыгытынан Арасыйыа Наукатын академиятын бэрэсидьиэнэ, академик Александр Сергеев кэллэ. Бу иннинэ урут РНА салайааччыта 90-с сс. кэлэ сылдыһыт. Ил Дархан ыалдьыты кытта фундаментальнай наука туһунан, ол иһигэр геологическай чинчийиэлэргэ учуонайдар кыттыларын ырыттылар.

Бу күн Айсен Николаев уонна РНА президенэ РНА Сибиридээби салаатын федеральнай чинчийэр киинин (ФИЦ) үнүстүүтэрин, Алмаас уонна күндү металлур геологияларын үнүстүүтүн, Ирбэт тон үнүстүүтүн, Медицина Саха сиринээби научнай киинин, СӨ Наукаларын академиятын салайааччыларын кытта көрүстүлэр. Тыын суолталаах боппуруостары быһаарыыга научнай үнүстүүтэр оруолларын уонна сайдыыларын боппуруостарын дьүүллэстилэр.

Кулун тутар 17 күнүгэр Айсен Николаев Александр Сергеев СӨ Наукаларын академиятын салалтатын кытта көрсүһүүтүгэр кытынна. Көрсүһүүгэ төрөөбүт тылы харыстааһын, сайыннарыы боппуруоһун ырыттылар. Ил Дархан туһааннаах боппуруоска улахан болҕомто уурулларын ыйда. 1992 сыллаахха тыл туһунан өрөспүүбүлүкэ сокуона ылыллыбытын, 1996 сыллаахха М.Е.Николаев ыйаабынан Төрөөбүт тыл уонна сурук-бичик күнэ олохтоммутун санатта. 2019 сылтан «2020-2024 сс. СӨ судаарыстыбаннай уонна официальной тыллары харыстааһын уонна сайыннарыы» судаарыстыбаннай бырагыраама олоххо киирэрин эттэ. Ил Дархан «Арктика оҕолор» диэн Саха сирин бырайыага федеральнай таһымна өйөбүлү ылбытын, Арасыйыа Бырабыыталыстыбатын Бэрэссэдээтэлэ Михаил Мишустин ити бырайыагы РФ Арктическай зонатын социальнай-экономическай сайдыытын судаарыстыбаннай бырагырааматыгар киллэрэ туһунан федеральнай уорганнарда соруудах биэрбитин иһитиннэрдэ. Айсен Николаев этэринэн, цифровизация тыллары харыстааһына сана кыабы биэрэр, төрөөбүт тылларынан интернет-ресурсалар оноһуллаллар, саха тылын уонна абыаах ахсааннаах төрүт омуктар тылларын алфавитын символларын аан дойдутаагы кодирование халыыбыгар туһанарга үлэ барар. Александр Сергеев өрөспүүбүлүкэ салалтата, Саха сирин Наукаларын Академията төрөөбүт тылы, төрүт култуураны харыстааһынна, сайыннарыыга ыытар үлэтин үрдүктүк сыаналаата.

Кулун тутар 17 күнүгэр Ил Дархан Айсен Николаев Саха сирин олохтоохторугар эфиргэ туһаайан этиилээх табыста. «Былырын пандемия өрө туран, аан дойду олобун уларыппыта. Саха сирин олохтоохторо үрдүк бэлэмнээх буолуу эрээсимигэр олобуппут лоп курдук биир сыл буолла. Бу ыарыы аан дойду үрдүнэн 2 мөл. 700 тыһ. киһи олобун ылла, ол иһигэр Саха сирин 539 олохтообун тыына быстыбыта барыбытыгар улахан сүтүк буолар. Бу алдьархай ааннаабыт ыалларыгар дириг кутурҕаммытын биллэрэбит. Владимир Путин соруудабынан федеральнай киинтэн улахан көмө көрүлүбүтэ. Коронавирусу бохсууга уопсайа 11 млрд солк., ол иһигэр 7,5 млрд солк. федеральнай буддьүөттэн, 3,5 млрд солк. өрөспүүбүлүкэ буддьүөттүнэн

тыырыллыбыта. 2020 сылга 5 мөл. солк. тахса суума орто, дьоҕус урбааны, үлэтэ суох хаалбыт дьону өйөөһүннэ аанаммыта. Тэрилтэлэрбит улахан көмөнү онорбуттара. Медицинабит тиһигэ коронавирусу бохсууга көдүүстээбин дакаастаата. Дьанна сутуллубуттарга аанан улуустарга, куораттарга 3 тыһ. тахса миэстэни бэлэмнээбиттэрэ. Лабораториялар үлэһиттэрэ 800 тыһ. тахса тиһи чинчийбиттэрэ. Ыраах сытар нэһилиэктергэ тиийэ обсерватордар тэриллибиттэрэ, нэһилиэһнээ наадалаах эминэн, харыстанар малынан хааччыллыбыта. Билигин ыарыы намтааһынын туһунан этэр эрдэ. Бу дьаны кыайарга биһиэхэ маассабай вакцинация көмөлөһүбэ. Күүстээх санаалаах, түмсүүлээх, бэйэ-бэйэбитин өйөһөр буоламмыт, хаһан дабаны көрсүбэтэх моһоллорбутун аһан эрэбит. Чэбдигири сылыгар өссө ордук сомоһолоһон, бар дьоммут туругар харыстабыллаах сыһыаны олохтоохха», — диэн Ил Дархаммыт бар дьонугар туһаайда.

Кулун тутар 18 күнүгэр Айсен Николаев уонна РНА бэрэсидьиэнэ Александр Сергеев Саха сирин уонна Красноярскай кыраай арктическай территорияларын кэлимник баһылааһын боппуруоһугар муньахыттылар, минеральнай-сырьёвой бааза инники сайдыытын, стратегическай суолталаах сана саппаастаах сирдэри баһылааһын кыахтарын көрдүлэр. Айсен Николаев этэринэн, бу икки регион сирэ-уота ситэ чинчийиллэ илик, сүрүн чинчийиилэр урут сэмэстээки сабана ытыллыбыттара. Дойду бэрэсидьиэнэ Владимир Путин быһаарытынан бу хайысхаба үлэ баран эрэр. Саха сирин Арктикатыгар геологическай чинчийи үлэтин кээмэйэ чугастаабы сылларга уон төгүл улаатыахтаах. Ил Дархан Бырабыыталыстыбаа федеральнай биздэмэстибэлэри кытыннаран туран, кэккэ этиини бэлэмнииргэ соруудахтаата. Биир сүрүн сорууган 2035 сылга диэри Хотугу муора суолун инфраструктуратын сайыннарыы былаанна турар. Онуоха бырайыак кураторынан «Росатом» буолар.

Кулун тутар 18 күнүгэр Дьокуускайга ХИФУ Култуурунай киинигэр «Университеттар уонна Арасыйыа геостратегическай территорияларын сайыннарыы» диэн ааттаах форум буолла. Манна Арасыйыа 7 федеральнай университетин салалтата, бизнес-структуралар бэрэстэбиитэллэрэ кытыннылар. Арасыйыа вице-премьерэ Дмитрий Чернышенко эбэрдэ тылыгар Владимир Путин быйыл Наука уонна технология сылын биллэрбитин санатта. Регионнар социальнай, демографическай үтө туруктаһыларыттан бүтүн дойдубут тирэбэ бигэ буолуута тутулуктаабын эттэ. Пленарнай муньахха Айсен Николаев дойду уонна регионнар экономикаларын сайдыыларыгар наука сүрүн национальнай ресурс буоларын, Арктика уонна Уһук Илин аарыма сирин-уотун сайыннарыы научнай арыаллааһына суох сатаммытын эттэ. Өрөспүүбүлүкэбэ науканы өйөөһүннэ 2024 сылга диэри 1 млрд солк. үбүлээһин көрүлүөхтэбин эттэ. Сана госбырагыраама «Үөрэхтээһин—наука—технология—инновация» интегративнай комплексы үөскэтибэ. Сүрүн бырайыагынан «Хоту» НОЦ инновационнай модель быһыытынан академическай науканы, экономика дьин секторын уонна судаарыстыбаны ситимнибэ.

Афанасий НОЕВ,

Ил Дархан пресс-сэкиртээрэ.

Кулун тутар 25 күнүгэр Чурапчы улуунугар Норуот маастардарын күнэ бэлиэтэннэ.

Бу күнү көрсө талба талааннаах норуот маастардара, улуус уус-уран тарбахтаах иистэннэннэрэ, уопастыбанныыктара сахалыы таҥастаах «Айылгы» норуот айымньытын дьэиттэн Ленин болуоссатыгар диэри сэлэлии хаамтылар. Хаамыыны «Симэх» национальной киин дириэктэрэ Яна Игнатьева, улуустаабы култуура салалтатын начаалынньыга Дмитрий Попов саҥалаатылар.

Үөрүүлээх быһыыга-майгыга улуус дьокутааттарын Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ Афанасий Захаров эбэрдэ тылы эттэ: «Норуот маастара — сүрдээх улахан үлэни айымньылаахтык онорон, үйэлэргэ өбүгэбит утумун сибээстиир үрдүк суолталаах киһи. Кини түн былыргыттан кэлбит үтө үгэспитин, төрүт дьарыкпыт кистэлэннэрин арыян кэлэр көлүөнэ ычакка тиэрдэрэ ытык изстэрэ буолар. Онон биһиги Норуот маастардарыгар сүгүрүйүөх тустаахпыт. Сахалар устуруйабыт сүрдээх дириг, култуурабыт киэн кэскиллээх. Саханы саха дэтэр национальной танаспыт-саппыт ханна даҕаны хатыламмат ураты көстүүлээх, уустук тигиилээх. Сэлэлии хаамыы кыттылаахтарыгар, нэһиликтэр баһылыктарыгар, актыыптарга, чуолаан «Дарҕаана» кулупка култуурабытын өрө тута сылдьаргытыгар махтанабыт.

Кинилэр өйөөн, бу санааны батыһан, дьону-сэргэни көбүлээн, ыһыах аайы сахалыы таннар буоллубут, ыччаттар сахалыы таҥаһы сэнээрэн кэтэллэрэ элбээтэ. Бу үлэ ситиһиилээхтик бара турарын бүгүн, Чурапчыбыт улууһа төрүттэммит күнүгэр бэлиэтээн, уруйдуобун-айхаллыабын!»

Сэлэлии хаамыы кыттылаахтара киин болуоссакка өбүгэбит үнкүүтүн — оһуохайы оройуттан туттулар.

Марфа ПЕТРОВА.

Сахалыы таннан, сэлэлии хаамтылар

судаарыстыбаннай кэммитэтин бэрэссэдээтэлэ Антонина Винокурова коммунальной эйгэбэ туттулар тарыыптары кэпсээтэ. Маныаха холобур быһыытынан Чурапчы улуунун нэһиликтэрин тарыыптарын билиһиннэрдэ. Туохха олобуран үрдүүлэрин, намтыылларын таблицаарынан быһааран бизэрдэ. Эбийиэктэр, чааһынай дьэиэлэр холбонууларыттан, араарыллыларыттан, гаас кирииттэн тарыыптар уларыыа тураллар. Ыраас уу сыаната (тарыыба) бу ууну онорон таһаарыыга төһө ороскуот барбытыттан тутулуктанар. Тарыыптар Араассыйага сокуоннарыгар сөп

эбэргэ диэн эттэ. Ороскуота улахан диэн элбэх эбийиэк үлэтэ тохтотуллубутун, сорохтор пандемия ыарыыта туран, дьон мустара бобуллубутунан, быстах тохтоон турбуттарын эттэ. Итилэри үлэлэтэргэ үбү-харчыны көрөллөрүгэр туруоруста.

Одьулуун нэһилиэгин баһылыга Людмила Ефремова Үрэх Күөрэ учаастагар саҥа хочуолунай тутуутун, ыаллар иттиигэ холбонууларын нэһилиэк дьаһалтатыгар сонноохун сыһыатын кириитикэлээтэ. Нэһилиэк бүддьүөтэ сыллата аччыы турарынан, олобу-дьаһабы тупсарыыга (благоустройство) үлэлэһии улам уустугуран иһэригэр тохтоото. Социальной эбийиэктэр көдүүстээхтик үлэтиллэригэр бүддьүөккэ эбии харчы көрүллэрин туруоруста.

Мугудай нэһилиэгин баһылыга Кузьма Пермяков нэһилиэккэ сайдыы барарыгар тутуулар барыыла улахан оруулаабын бэлиэтээтэ. Холобур, кинилэр саҥа муоста оноһуутугар бырайыагыттан, изысканиетыттан саҥалаан үбү булбуттарын үрдүнэн, бүтэрэллэригэр үптэрэ тийибэтин эттэ. Сайдыыга туһунан үбү көрөллөрүгэр туруоруста.

Болтонгонэһилиэгин баһылыга Варвара Макарова билинни кэмнэ үлэ үксэ бырагыраамаларынан, Граннарынан барарын бэлиэтээтэ. Маныаха сорох бырагыраамалар үбүнэн бигэргэтиитэ суохтарын кириитикэлээтэ. Холобур, нэһилиэк ис суолларын көрүү-истиити, ыттары иитиини бэрээдэктээһин, сүөһүнү өлөрөр пуун курдуктар.

Соловьев нэһилиэгин баһылыга Мария Кронникова методиканан нэһилиэнньэни үбүлээһин киһи ахсаанынан барарын, сайайыыга штаты көрүүгэ ити эмиэ учуоттанара сөбүн бэлиэтээтэ. Ол эрэри ити үлэһиттэр ахсааннара билинни көрдөбүлү тутуһан үлэлииргэ аҕыйахтарынан, элбэтэргэ, хамнаһы эбэргэ эттэ.

Хадаар баһылыга Иван Васильев методика, тарыып оноһуутугар ситэ учуоттамматтар түгэннэр баалларын эттэ. Холобур, ыспартыыбынай саала оонньуур былаһаакката стандарка эпийэтиир гына учуоттананыахтаабын, ону таһынан ирдэбил быһыытынан душтанар, таҥнар хостор, дьон күрэхтэһиини көрөр изнэ баар буолуохтаабын туруоруста.

Тааттаттан Дьүлэй нэһилиэгин баһылыга Олег Осипов киинтэн ыраах сытар учаастактары хаачыйыыга киһитин ахсаанынан тутулуктаммакка, методика оноһуллуохтаах диэтэ. Сыанаулаатарыттан ороскуот сыллата үрдүүрүн үрдүнэн бүддьүөт аччаан иһэрин кириитикэлээтэ.

Муньах кыттылаахтара Ил Түмэн сис кэммитэтиртэн кэлэн нэһилиэк баһылыктарын, улуус дьокутааттарын анаан-минээн көрсүбүттэрин, сүбэлээбиттэрин иһин махтаннылар.

Алексей СЛЕПЦОВ.

Туһалаах сүбэлэри биэрдилэр

Кулун тутар 23 күнүгэр улуус дьаһалтатын мунньахтыыр саалатыгар Саха Өрөспүүбүлүкэтин Ил Түмэн Судаарыстыбаннай мунньабын — Ил Түмэн сис кэммитэтиртэн салайааччылар, дьокутааттара кыттылаах Чурапчы улуунун дьокутааттарын, нэһилиэк салайааччыларын мунньаҕа буолла. Мунньабы улуус дьокутааттарын Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ Афанасий Захаров салайан ыытта.

Бастакынан Ил Түмэн бүддьүөккэ, үпкэ, сыана бэлиитикэтигэр уонна нолуокка сис кэммитэтин бэрэссэдээтэлэ Юрий Николаев бүгүһүн күнүгэ өрөспүүбүлүкэ бүддьүөтүн ылыныыттан ону туһаныыга диэри сийилии билиһиннэрдэ. Манньык мунньахтар өрөспүүбүлүкэ үгүс улуустарыгар булбуттарын, бүддьүөтү былааннааһынна, улуустарынан тырыыга улахан туһалаахтарын бэлиэтээтэ. Бу ытыллар мунньахха 5 улахан кэммитэтиртэн кыттыыны ыалларын эттэ.

Үөрүүлээх түгэнинэн бастыннарга наҕараадалары туттарыыбуолла. Саха Өрөспүүбүлүкэтин социальнай-экономическай сайдыытыгар кылаатын иһин Саха Өрөспүүбүлүкэтин Ил Түмэн Судаарыстыбаннай мунньабын Бочуотунай грамотатынан Мугудай нэһилиэгин баһылыга Кузьма Пермяков, Саха Өрөспүүбүлүкэтин Ил Түмэн Судаарыстыбаннай мунньабын бүддьүөккэ, үпкэ, сыана бэлиитикэтигэр уонна нолуокка сис кэммитэтин Бочуотунай грамотатынан Чурапчы улуунун үп управлениетын салайааччыта Таисия Брызгаева, итинник грамотанан “Чурапчы улууһа” МТ хонтуруоллуур-суоттуур палаататын кылаабынай исписэлиһэ Саргылана Пономарева, Предпринимательство, туризм уонна инфраструктура сис кэммитэ Бочуотунай грамотатынан “Техническэй көрүү пууна” ХЭУо генеральной дириэктэрэ Иннокентий Архипов наҕараадаланнылар.

Саха Өрөспүүбүлүкэтин сыана политикатыгар

түбэһиннэрэн оноһуллаллар. Ол эрэри чуолкай дакаастабылларга олобурут, ааҕан-суоттаан киллэриллэбит этиилэр учуоттаныахтарын сөп.

Саха Өрөспүүбүлүкэтин үпкэ миниистирин солбуйааччы Надежда Филиппова нормативтары олохтоохун методикатын кэпсээтэ. Дагылаатын үс салааҕа араарда—методика улууска тиэрдиллээтэ, нэһиликтэринэн тырыы, субвенция боппууостара. Хас бириддиэлэрин быһааран, анаалыстаан кэпсээтэ. Методиканы онорууга оробуочай бөлөх үлэлиир. Улуустарга эмиэ оробуочай бөлөхтөр бааллар. Кинилэр этиилэрэ учуоттанар.

Бу икки дагылааччыты истэн баран, ыйытыларга киридилэр. Тарыып Хайахсыт нэһилиэгэр гааска кирибит кэннэ тоҕо үрдээтэ, Чыаппараҕа тоҕо намтаата, намнар экспериментальнай, ОДКХ үлэлэрин бэйэлэригэр ылбыттар төһө көдүүһү бизэрдэ, чааһынайдар киин хочуолунайга холбонуулаа эбэтэр бэйэлэригэр автономнай сылытыныыны киллэриилэрэ хайата барыстаабыт, о. д. а. боппууостар киридилэр. Боппууостарга дагылаат онорбуттары таһынан, Ил Түмэн тыа сири сайдыытыгар уонна аграрнай политикаҕа бастайааннай кэммитэтин бэрэссэдээтэлэ Андрей Находкин, Сиргэ сыһыаннаһы, айылҕа баайыгар уонна экологияҕа бастайааннай кэммитэтин бэрэссэдээтэлэ Владимир Прокопьев, Ыччат дьыалаларыгар, физическэй култуураҕа уонна успуорка сис кэммитэтин бэрэссэдээтэлэ Михаил Гуляев, Доруобуйа харыстабылыгар, социальнай көмүскэллээх буолууга, үлэбэ уонна дьарыктаах буолууга бастайааннай кэммитэ бэрэссэдээтэлэ Владимир Чичигинов, улуус баһылыга Андрей Ноговицын толору эпийэтиртэ биэрдилэр.

Тыл этиитигэр Хатылы нэһилиэгин баһылыга Ульяна Атласова дьаһалтаҕа муниципальнай сулуспалаах штата аччаабытын, 4 эрэ хаалбытын,

Төрөөбүт соругум

Билии төрдүн барытын биэрбит сирим баар -- Чурапчы

Чурапчы улуунун үерэжин салалтатын «Сага олох» хаһыакка анал сыһыарыта

Салайааччы колонката

Сааскы уһун өрөбүл кэмигэр улуус методическай холбоһуктара сүрүн судаарыстыбаннай уонна биир кэлим экссэмэннэргэ бэлэмнэни сэмнээрдерин ыыттылар. Идэ таһымын үрдэтэр уонна үерэжи сайынналар үнүстүүт, Өктөмнөөбү научнай-үерэтэр киин исписэлиистэрин уонна экспедэрин ыгыран кытыннардылар.

Мань тэнэ оскуоланы бүтэрээччилэргэ консультациялар ыытылыннылар. С.А. Новгородов аатынан Чурапчы орто оскуолатыгар кулун тутар 22-23 күннэригэр «Үерэххэ уһулучу ситиһиилэрин иһин» мэтээлгэ үлэлиир 9 оскуола 34 үерэнээччилэргэ «Успех+» каникулярнай оскуола үлэлээтэ. Улуус бастын учууталлара, үерэх салалтатын исписэлиистэрэ оболор бабаларын учуоттаан, нууча тылын, математика профильнайыгар уонна талан ылыы биридимизтэригэр (химияба, обществознаниеба, физикаба, биологияба, омул тылыгар) сүбэ-ама биердилэр.

Арассыыйаба биллэриллибит Наука уонна технология сылынан техникескэй уонна ИТ үерэхтээһини сайыннарыга улууспутугар «Техностарт» бырайыак оноруллан үлэбэ кирирдэ.

Кулун тутар 24 күнүгэр И.М. Павлов аатынан Чурапчы орто оскуолатыгар Аба дойдуга Улуу сэриитин бэтэрээнэ, Саха АССР үтүөлээх учуутала, үйэтитээччи Иван Михайлович Павлов аатын чистээн VI өрөспүүбүлүкэтээби «Павлов аабыыла» куйаар ситимин нөһүө үрдүк таһымнаахтык ыытылынна. Сахабыт сириин 24 улуунуттан, 6 куоратыттан барыта 185 кыттааччы, ол иһиттэн 160 үерэнээччи, 25 педагог кыттыыны ылла. Барыта 7 сизксийэнэн арахан, үлэлэрин көмүскээтилэр.

Кулун тутар 25 күнүгэр «Образовательный хакатон 2.1» уһуяан уонна оскуола холбоһуктаах хамаандаларыгар бастакы куонкурус ыытылынна. Барыта 17 хамаанданан 102 педагог кытынна.

РФ Бырабыыталыстыбата анаабыт хотугу усуллубуйаба ананан оноруллубут автобустар Чурапчы улуунугар кэллилэр. Хадаар орто оскуолатыгар аһаммыт ПА3, Дирин уонна Сылан орто оскуолатыгар аһаммыт ГАЗель автобустар бары нормативнай ирдэбиллэргэ эппиэттииллэр, автобустар санитарнай быраабылалары уонна нурмалары тутуһан хаачыстыбалаах үерэхтээһини тэрийиигэ, оболор араас күрэхтэргэ иннигэһэ суох кытталларыгар туһалыахтара.

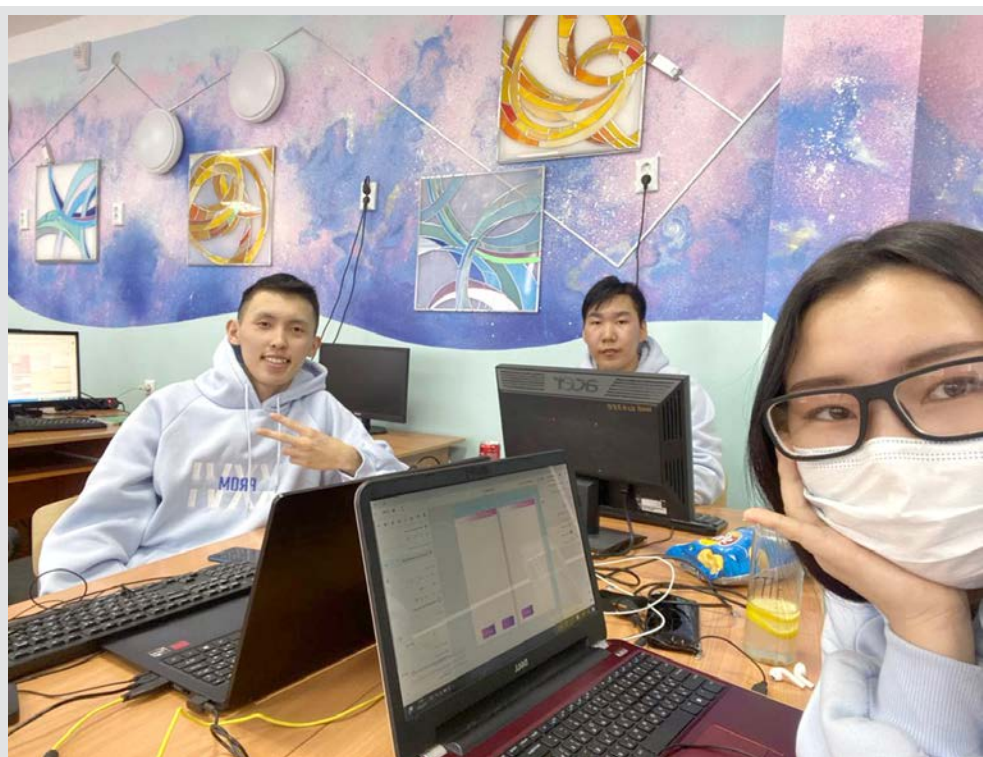
Аныгы үерэх усуллубуйатын тэрийиигэ «Тыа сириин кэлимник сайыннары» бырагырааманан Хайахсыкка таас оскуола сыбаайата түстэ (оскуола – 90, уһуяан – 40 миэстэлээх), улууспут салалтатын өйөбүлүнэн хаачыстыбалаах үерэжи тэрийиигэ дьоһун хардыы онорулунна.

Юрий ПОСЕЛЬСКИЙ,
үерэх салалтатын начаалынньыга.

Кулун тутар 16 күнүгэр VI-с «Моя профессия – IT 2021» өрөспүүбүлүкэтээби куонкурус муниципальнай түһүмэбэ ыытылынна. Бу IT-эйгэбэ үүнэр көлүөнэбэ аһаммыт куонкурус Арассыыйаба суох дьаһалынан буолар. Куонкурус хакатон киэбинэн ыытыллар, тэрийээччилэринэн СӨ Инновацияба, цифровой сайдыыга уонна инфокоммуникационной технологияларга министриистибэтэ, СӨ Үерэххэ уонна наукаба министриистибэтэ, ИТ-салаа сайдыытын Ассоциацията уонна «Технопарк «Якутия» ГАТ буоллулар. Улуустаабы түһүмэби улуус дьаһалтатын, Чурапчы ИТ-киинин, Тыа хаһаайыстыбатын сайдыытын агентствотын, үерэх үлэһиттэрин профсоюзун өйөбүллэринэн үерэх салалтата уонна С.К. Макаров аатынан Чурапчы гимназията тэрийэн ыыттылар.

Куонкурус сүрүн сыалынан информационнай технология эйгэтигэр эдэр ыччат уонна сана сабалыыр урбаанныттар инициативаларын өйөөһүн уонна идэбэ туһаайы буолар. Куонкурус идэбэ туһаайар вебинардарыттан, тургутуттан уонна үлэни сүрүннүүт сэмнээртэн сабалланна. Үөрүүлээх чааһыгар СӨ Инновацияба, цифровой сайдыыга уонна инфокоммуникационной технологияларга министриистэ Анатолий Семёнов, СӨ Үерэххэ уонна наукаба министриистэ Михаил Сивцев, «Индрейвер» хампаанньаны төрүттээччи Арсен Томский, «Технопарк «Якутия» ГАТ дириэктэрин эбээһинэһин толорооччу Петр Габышев видеонан эбэрдэлээтилэр. Куонкурус аһыллыытын Чурапчы улуунун социальнай болпуростарга салалтатын начаалынньыга А.С. Капрынова уонна үерэх салалтатын начаалынньыга Ю.П. Посельский эбэрдэлээтилэр. Бэйэлэрин этилэригэр дойдубут сайдыытыгар ИТ эйгэ улахан суолталаабын ыйдылар, хамаандаларга бырайыактарыгар түмсүүлээх үлэни, олоххо кириэр сонун идэйдээри баардылар.

9 оскуолаттан 15 хамаанда хакатон «Доруобуйа уонна чөл олох», «Тыа сириин олохтообун тупсабай эйгэтэ» уонна «Үерэхтээһин» тиэмэлэринэн бырайыактары онорон көмүскээтилэр. Бу хайысхаларга анал бириистэри Сылан оскуолатын «Sylan School», Мугудай оскуолатын «Hydrangea», Чурапчы гимназиятын «Nine Hills» хамаандалара ыллылар.

Чурапчы улуунугар «Моя профессия IT» куонкурус ыытылынна

Хатылы «Человечки» хамаандата «Перспективный проект» анал ааты ылла. С.А. Новгородов аатынан Чурапчы орто оскуолатын «IT Evolution» хамаандатын дизайнера Саргылана Флегонтова «За лучший дизайн проект», Амма оскуолатын «Dragon three» хамаандатыттан Алексей Абрамов, Чурапчы гимназиятын «Апельсин» хамаандатыттан Максим Корякин, Чурапчы гимназиятын информатикаба учуутала Игорь Васильевич Сивцев анал бириистэри туттулар.

Чурапчы гимназияттан «Бастын дизайнер» ааты Игорь Слепцов «Краш» хамаандаттан, «Бастын разработчик» ааты Леонид Платонов «Nine Hills» хамаандаттан, Хатылы оскуолатыттан Максим Белолюбской «Бастын менеджер» ааты ылан ИТ-киин сэртипикээтин туттулар.

Түмүккэ кыайыылаабынан Чурапчы гимназиятын «Nine Hills» хамаандата табыста, 2 миэстэни Чурапчы гимназиятын «Краш» хамаандата, 3 миэстэни Амма оскуолатын «Бинтеллект» хамаандата ыллылар. Кыайыылаахтар үерэх салалтатын харчынан сэртипикээттэрин уонна «Моя профессия – IT» куонкурус финалыгар кыттар путевканы туттулар. Ити курдук, кыттааччылар куонкуруска кыттан, анал экспедэртэн туһалаах сүбэлэри, онлайн куонкуруска кыттар ураты уопуту ыллылар.

Лилия ПЕРЕМЯКОВА,
үерэх салалтатын информационнай технологияларга исписэлиһэ.

Баһаатай үлэтэ оболору түмэр

Биһиги улууспутугар «Дьулуур» оҕо биир сомоҕо хамсааһына уонна «Саха сириин кэнчээри ыччата» өрөспүүбүлүкэтээби тирэх киин көбүлээһиннэринэн «Дворовый вожатый» бырагыраама чэрчитинэн «Академия лидеров» смена буолан ааста. Смена сыалынан-соругугунан сайынны кэмнэ оҕо сынньаланын тэрийиигэ баһаатай көмөлөһөөччүлэрин үерэтии, иити буолла.

Смена үлэтигэр С.А. Новгородов аатынан Чурапчы, И. М. Павлов аатынан Чурапчы, Г. П. Башарин аатынан Сылан, И.Е.Федосеев-Доосо аатынан Дирин «АГРО», В.С.Соловьев – Болот Боотур аатынан Хатылы орто оскуолаларын үерэнээччилэрэ уонна педагог-организатордар кыттыыны ыллылар. Барыта 50 оҕо баһаатай буоларга куйаар ситимин нөһүө үерэннэ.

5 күн устата араас хабааннаах, интэриэһинэй тэрээһиннэр ыытылыннылар. Баһаатай үлэтин туһунан лизксийлэри «Дьулуур» оҕо биир сомоҕо хамсааһынын бэрэссэдээтэлэ Геннадий Охлопков, исписэлиис Екатерина Чинякина, Д.П.Коркин аатынан Чурапчытаабы ыспартыбынай интэринээт-оскуола педагог-организатора Сахала Лаврова, «Саха сириин кэнчээри ыччата» өрөспүүбүлүкэтээби тирэх киин методиһа Александр Васильев

ыыттылар. Үтүөнү оноруу, волонтер үлэтин туһунан улуус дьаһалтатын ыччат бэлиитикэтин отделын исписэлиһэ Анастасия Спиридонова, «Волонтеры Победы» Арассыыйатаабы хамсааһын Чурапчытаабы ыстаабын салайааччы Айтал Керемясов билиһиннэрдилэр. Ону таһынан оболору кытта «Үрдэл» саха ырыатын бириэмийэтин номинана Саргылана Степанова -Уоттаах, «Айылгы» норуот айымньытын дьэтин исписэлиһэ, вайнер Ярослав Лебедев – Кубалыырап, Чурапчытаабы физкултура уонна успуорт үнүстүүтун устудьуона Николай Таллаев көрүстүлэр. Диринтэн эбии үерэхтээһин педагога Марианна Макарова гитаранан бэйэтин иитиллээччилэрин кытта «Муусука чааһыгар» баһаатай ырыаларын толордулар.

Баһаатайдар Ира Рожина уонна Саяна Флегонтова киэһээниги үлэни көбүлээн, араас оонньуулары, викториналары, гитаранан ырыа, үтүкү киэһэтин тэрийдилэр. Түмүккэ оболор баһаатай үлэтигэр элбэби билэн, көмөнү ылан, сана добооттордонон үөрүүлэрэ улахан.

Тэрийээччилэр бары көхтөөхтүк кыттыбыттарга

анал бэлиэлээх бэлэхтэрин, туоһу суруктарын туттардылар. «Чурапчы кэскилэ» оҕо хамсааһына акустическай систимэ, ноутбук уонна баннер бэлэхтэри тутан үөрүүбүт мунура суох.

Христина ПРОТОПОПОВА,
иити уонна эбии үерэхтээһинин отделын оҕо хамсааһыныгар исписэлиһэ.

Иитээччи дьүөгэбит

Үгүс көлүөнэ ыччаты сылаас, сырдык сыһыанынан биһиктээн ииппит, умнуллубат оҕо саас көмүс-ньээкэ уйата – «Мичил» уһуяан, оҕону сайыннарар киин, үбүлүйдээх сыла тийиэн кэллэ. Уһуяаммыт Чурапчы улууһугар бастакынан тэриллэн, 65 сыл устата үгүс кырачаан оҕону иитэн-үөрэтэн, киэн билии суолугар атаарда. Оҕо кыра эрдэбиттэн киһи быһыытынан иитилиитигэр, эт-хаан өттүнэн чэбдик, билиигэ-көрүүгэ тардыһар, кэрэни сэнээрэр үтүө киһи иитиллэн тахсарыгар уһуяан бары үлэһиттэрэ ис сүрэхтэн кыһаллан үлэлииллэр. Онон ситимнээн, уһуяанна 37-ис сылын иитээччинэн үлэлиир, айар үлэ үгэнигэр сылдыар СӨ үөрэбириитин туйгуна Марфа Иннокентьевна Кардашевская туһунан билиһиннэриэхпин баҕарабын.

Эдэркээн Марфа Дьокуускайдаабы педагогической училищени бүтэрэн, Чурапчы арҕаа түөлбөтүгэр турар «Чэчир» дьыссаакка үлэтин саҕалаабыта. Аан бастаан ийэттэн-аҕаттан тэйэн, киэн эйгэбэ үктэнэр кырачааннар куттарын тутуу, онтон оскуолаҕа бары өттүнэн бэлэмнээх, боччумнаах киһини иитэн таһаарыы – иитээччи үлэтин сүрүн сорууга. Ийэли истин майгылаах, нарын дууһалаах, хомоҕой тыллаах-өстөөх, ис културалаах эдэр кыыс оҕолор куттарын тутта туттута. Кэлин ыал буолан, Чурапчы илин баһыгар дьыэ-уот туттан олохсуйбуттара. Күн бүгүнгэ диэри Марфа Иннокентьевна «Мичил» уһуяанна оҕо сайдар суолун таба тайана, айа-тута, сайыннара, иитээччинэн бэриниилээхтик үлэлиир.

Кыра саастаах оҕону дьобурун, талаанын көрөн сайыннарыыга ийэ, аҕа, дьыэ кэргэн төрдүн-уһун чинчийэр төрүчү каартатын онорууга төрөппүтү кытта үлэлэһэн, сана сүүрэн кириитигэр Марфа Иннокентьевна сүдү кылааттаах. Билинни кэмнэ сайдыы хаамыыта олус тэтимнээх, онон кэм ирдэбиллэр сөп түбэһиннэрэн, иити-үөрэтии ситимигэр санаттан сана уларыылар кириэн иһэллэр. Айар-тутар дьобурдаах Марфа Иннокентьевна айылҕа матырыйаалыттан айан таһаарыт хас даҕаны оонньуу ааптара буолар. Ол курдук, күндүбүлү арааран билии, ый уратытын билсиһи, айымныы ис хоһоонун билиһиннэрэргэ альбомнар, тарбах былчынын сайыннараарга анаммыт кинигэлэр, ситимнээх сананы сайыннарыыга оонньуулар уо.д.а. ааттыахха сөп. Маны таһынан оҕо дорҕоону арааран истэн, сөлкө санарарыгар көмө матырыйаалга «Дорҕоонор хоһоонноро» альбому айан таһаарыта буолар. Ону тэнэ, сыл аайы уһуяаммыт «Сайылыкка тахсы», «Уһуяаммыт төрөөбүт күнэ», «Самаан сайыны уруйдуубут», «Остуруйа дойдута» диэн төрүт үгэстэригэр анаммыт тэрээһиннэргэ Марфа Иннокентьевна оруола улахан.

Тапталлаах кэргэн, элбэх оҕолоох ыал ийэтэ, эйбэс эбэтэ Марфа Иннокентьевна талан ылбыт идэтигэр бэриниилээхтик, оҕо иитиитигэр олобун, сүрэбин сылааһын анаан, хаһыс да көлүөнэ оҕону сайыннаран үлэли-хамсыы сылдыарыттан астынабыт, киэн туттабыт. Сырдык санаалаах убаастыыр киһибитигэр Марфа Иннокентьевнаҕа олох бары кэрэтин, үтүгүн, үгүс ситиһиилэри, дьолу-соргуну баҕарабыт!

Марина Дмитриевна ЖИРКОВА,
«Мичил» уһуяан сүрүн иитээччитэ.

Тэттик сонуннар

Үөрэх салалтатын кэлэктиибэ улууска «Доруобуйа ыллыга» ыраас салгынна дьарыктаныы флешмоб-акциятын саҕалаан, эстафета Алабар, Амма, Болтоно оскуолаларыгар тийдэ.

Саха сиригэр профсоюз хамсааһына 100 сылынан уонна Доруобуйа сылынан Чурапчы улууһун үөрэбин тэрилтэлэрин профсоюзунун актыбыыстара Чурапчы-Алдан-Нерюнгри-Нахот маршрутунаан сынньанан, айан быһыгар скандинавскай хаамыыны онорон, сибиэһэй салгынын таһынан, кэпсэтэн-ипсэтэн, доруобуйаҕа туһалаах сүбэлэри ылан кэллилэр. Нерюнгри куорат бэлиэ сирдэринэн, Алданна үөрэх профсоюзунун салайааччытын Лариса Геннадьевна Белякованы көрсүстүлэр, олимпиецтары бэлэмниир хайыһар комплексын сөбө-махтайа көрдүлэр. Бу сырыларынан бастакынан ытырыы таһааран, Уус Алдан улууһун үөрэбин профсоюзунугар челлендж быһыытынан тизрилэр.

Саха сирин тэрилтэлэрин профсоюзустарын икки ардыларыгар ытыллыбыт агитбиригээдэлэр кункурустарыгар Чурапчы нэһилиэтин «Кэскил» уһуяанын профсоюзунуа (предс. А.Ю. Пестерева) кыттан «Соответствие жанру» анал ааты ылла.

СӨ Үлэбэ уонна социальнай сайдыыга министиэристибэтэ тэрийбит «Үлэ киһитэ» видеоролик күрээбэр Улахан-Күөл оскуолатын профсоюзунуа (бэрэссэдээтэл Трофимова М.И.) уон бастыһаннар истэригэр кирирдэ.

Үбүлүйдээх оскуола салайааччыта

Бүгүн биһиги Алабар орто оскуолатыгар уһун кэмнэ дириэктэринэн үлэлээн кэлбит, бэйэтэ туспа суоллаах-истээх салайааччыны, СӨ үөрэбириитин үтүөлээх үлэһитин, РФ уопсай үөрэхтээһинин бочуоттаах үлэһитин, СӨ үөрэбириитин туйгунун – Варвара Ивановна Федорованы кытта кэпсэтибит. Үөрэхтээһин хайысхатынан уонна иити-үөрэтии үлэтигэр ураты көрүүлэрин, үлэлээн кэлбит кэмигэр оскуола сүрүн хардыыларын, бэйэтин идэтин, үлэтин уопутун туһунан кэпсиригэр көрдөстүбүт.

- Варвара Ивановна, Алабар оскуолатын 90 сыллаах үбүлүйдүнэн салайар кэлэктиипкин, үөрэнээччилэри, төрөппүттэри эбэрдэлибит. Бу оскуолаҕа бастаан үлэли кэлбит түгэннин сырдат эрэ.

- Мин Уус Алдан Бороҕонуттан төрүттээхпин, 1979 с. СГУ историко-филологической факультетын нуучча тылын салаатын бүтэрэн, 1985–1991 сс. Алабар орто оскуолатыгар нуучча тылын учууталынан үлэлээбитим. 1999 сыл олунньуттан дириэктэринэн ананан үлэли сылдыабын. Бу үлэлиир сылларбар махтана ааттыыр дьоммунан, уопуттаах учууталлар Варвара Григорьевна Слепцова, Татьяна Николаевна Хомутова, уһуннукөйдөһөн үлэлээбит кэллигэм Ирина Гурьевна Оконежникова, саха тылын учуутала Прасковья Егоровна Сокольникова буолаллар. Салайар үлэбэр солбуйааччыларынан үлэлээбит П.Г.Протодажконова, В.Г.Оконежникова, М.Т.Ефимова, В.Н. Ноговицына, билигин үлэли сылдыар В.Г.Максимова махтанабын. Туспа бухгалтерияламмыт кэмнэригэр өйдөһөн үлэлээбит буҕаалтырдарга С.Н.Мордискина, кассир Е.И.Сорокумова, Е.И.Гоголева, А.П.Шеломова эмиз махтанабын.

- Оскуола нэһилиэк тутах тэрилтэтэ буолар. Үөрэх кыһата сайдан кэлбит кэмигэр ордук суолталаах кэмнэринэн ханныктары ааҕабын?

- Үөрэх кыһата сайдан кэлбит кэмнэрэ дойдуга устуоруйатын кытта быһаччы ситимнээхтэр. Алабар нэһилиэгэр үөрэх кыһата маннай 1921–1922 сс. аһыллыбыта. Хамыйахтаахтан Н.А. Сорокумов уонна Бөгдөөтөн Ф.П. Сивцев дьыэлэрин көһөрөн киллэрэн оскуола онорбуттара. Бастакы учууталларынан Е.Г.Оконежников, Г. Монастырев үлэлэрин саҕалаабыттара.

1931 с. алын сүһүөх 4 кылаастаах оскуоланы нэһилиэк Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ Г.Т. Протодажконов астарбыт. Сынаһалаахтан, билинни Дьабыл сириттэн, танара дьыэтин көһөрөн аҕалан оскуола онорбуттар. 1936-1937сс. оскуола сэттэ кылаастаммыта, иитэр-үөрэтэр үлэни Д.Ф. Макаров салайбыта. Оскуола үлэбэ кириэн, нэһилиэк эргийэр киининэн буолбута. Уопуттуур-пришкольный учаастак тэриллэбитэ, уопсай дьыэ тутуллубута. Нэһилиэнньэ эдэр эрчимнээх учууталы, дириэктэри «Саха Макаренкота» диэн ааттаабыта.

1962-1963сс. 8 кылаастаах оскуола аһыллыбыта. Дириэктэринэн Н.М.Матвеев үлэлээн, бу сылларга улууска бастакынан оскуолаҕа уунан иттиллэр систиэмэ кирибитэ. Интэринээт санардыллыбыта. Биология учуутала М.П.Макаров «Тыыннаах мунугу» арыыбыта, кыраайы үөрэтэр сана мусуойу тэрийбитэ.

1978-1979сс. орто оскуола буолан, дириэктэринэн В.Г.Слепцова үлэлээбитэ. Кабинетнай систиэмэ баазатын байытарга дьулуспута. «Оскуолабытын энкилэ суох бэрээдэктээх оскуолаҕа кубулутобу!» хамсааһыны көбүлээбитэ. Оччолорго кэлэ сылдыбыт Үөрэх министиэристибэтин биригээдэтэ «достигнута эстетика школьного быта» диэн түмүк онорбута.

Оскуола 1990 сыллартан саҕаламмыт экспериментальной үлэбэ кыттыһан барбыта. Ол курдук, «Школа самоопределения» (2000-2005сс.) сайдыы бырагырааматынан, 12 сыллаах үөрэхтээһин федеральной эксперименигэр, профильнай, предпрофильнай үөрэхтээһини саҕалаабыппыт. Ити үлэлэри дириэктэри экспериментальной үлэбэ солбуйааччы Мария Трофимовна Ефимова иилээн - саҕалаан ыыппыта.

Саамай киэн туттар бырайыакпыт «Мегапроект – гражданскую инициативу учащихся» 2009с. өрөспүүбүлүкэ экспериментальной былаһааккатынан буолбута. Оҕону бырамыысыланнаска сыһыаннаах идэлэргэ туһайар үлэлэри ыыппыппыт. Элбэх оҕо технической хайысхалаах идэлэри талан үөрэннилэр.

2012 сылтан ХИФУ ИЕН ПО кытта дуоҕабар түһэрсэн, «Силис» биолого-химической хайысхалаах сайынны лаабыры үлэлэтэн кэллибит. Чинчийэр үлэ сайдан, өрөспүүбүлүкэ, Арассыыйа таһымыгар «Инникигэ хардыы» НПК-гар ситиһиилээхтик кыттыы үлэ түмүгүнэн буолар.

- Салайар үлэбэр туохха ордук болҕомто уурабын?

- Салайар үлэ дьону, оҕолору кытта араас өрүттээх үлэ. Матырыйаалынай-техническэй баазаны бөбөгөтүү, ханатыы. Оҕо бөбө доруобуйалаах буоларын туһугар араас үлэ, ол иһигэр сөптөөх итии аһылыгынан хааччыыы, төрөппүтү кытта үлэ уо.д.а. Билинни кэмнэ оскуола оҕону олоххо бэлэмнээх, сатабыллаах, киэн эйгэбэ араас дьону кытта сатаан алтыһан, бэйэтин миэстэтин булунарыгар иитэн-үөрэтэн таһаарыахтаах. Оскуола сүрүн үлэтин быһыытынан ааҕабын: оҕону личность быһыытынан көрөн, кини дьобурун сайыннарыы, идэтин сөптөөхтүк таларыгар көмөлөһүү.

Билинни учуутал аныгы олох түргэн, сайдар тизмэтигэр сөп түбэһэн, киэн билиилээгин таһынан, бэйэтэ туспа көрүүлээх (творческой), оҕоо чугас, киниэхэ сүбэһит буолан, биригэ үлэлэһиэхтээх. Биллэн турар, идэтигэр бэриниилээх буолара ирдэнэр.

- Оскуола араас хайысхалаах үлэни ыытар, олортон ханныгын чорботон бэлиэтиэххин сөбүй?

- Оҕо сахалыы сүрүн-кутун, сиэрин-майгытын, тылын-өһүн сүтэриэ суохтаах. Ол онно дьыэ кэргэнтэн олох ууруллан, уһуяантан оскуолаҕа иити үлэтэ салгыы ситимэ быстыбакка барыахтаах. Ити – оскуола үлэтин бири сүрүн хайысхата буолар. Оҕону кыра эрдэбиттэн экологической культуураҕа иитэр үлэ эмиз туспа суолталаах. Ол инниттэн, оскуола иһигэр «Оскуолам тизгэнин күөх суугуна» диэн бырайыак 2006 сылтан үлэлиир. Оскуола ис барааныттан саҕалаан, оҕо тулалыыр эйгэтигэр харыстабыллаахтык сыһыаннаһарыгар үөрэтэр үлэ барар. Оҕо-аймах сөбүлээн кыттар бырайыага «Театр+». Манна араас кылааһынан үбүлүйдээх суруйааччылар айымньыларыгар олобуран, инсценировкалар, Саҕа дьыллаабы постановкалар, араас улууска ытыллар күрэхтэргэ кыттыы. Патриотической иитиигэ «Мохсоҕол» байыаннай-патриотической кулуп үлэтэ туспа хайысханан барар. Сыл аайы ытыллар «Снежной барс» күрээбэр хамаанда ситиһиилээхтик кыттар.

«Школа славно не количеством, а славою своих учеников», диэн мээһэбэ эппэттэр. Биһиги выпускниктарбыт араас үөрэххэ үөрэнэн, бэйэлэрин идэлэрин толору баһылаан, олоххо миэстэлэрин булан, ситиһиилээхтик үлэли-хамсыы сылдыаллара, олороллору биһигини үөрдэр. Ол курдук биһиги оскуолабытыгар араас кэмнэргэ үөрэммиттэрэ: саха тылын билимин доктор Н.Д.Дьяковскай, биллиилээх суруналыыс, тылбаасчыт М.Д. Дьяковскай, РСФСР үтүөлээх артыыһа А.П.Лыткина, РФ норуот хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ П.Н.Решетников, СӨ норуот хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ С.В. Лыткин, суруналыыс П.И.Попов уо.д.а.

- Түмүккэ оскуола инники соруктарын сырдатат түс эрэ.

«Школа-музей в условиях сельской местности как ресурс социализации учащихся в современном обществе» бырайыагынан иккитэ өрөспүүбүлүкэтээҕи педагогической дьаарбанкаҕа кыттыбыппыт. бырайыагы сана таһымна таһаараары, Дьокуускайдаабы Емельян Ярославскай аатынан Саха сирин хотугу норуоттарын устуоруйатын уонна културатын мусуойун кытта сибээстэһэн үлэлээбиппит. Мусуой дириэктэрин научнай үлэбэ солбуйааччы Айтилина Николаевна Решетникова уонна мусуой үлэһиттэрэ бырайыакпытын сэнээрэн, оскуолабытыгар кэлэн «Легенды Якутии» диэн ааттаах олус сэдэх экспонаттар хас да быыстапкаларын тэрийбиттэрэ. Мусуойбут аһыллытыгар кэлэн кыттыыны ылбыттара, быыстапка тэрийбиттэрэ. 2018 сыллаахха оскуолабытыгар М.П.Макаров ааспыт үйэ 60-с сылларыгар тэрийбит мусуойун чөлүгэр түһэрэн, мусуой-хоһу арыыбыппыт. Михаил Петрович төрүттээбит кыраайы үөрэтэр мусуойа Н.Н.Решетников көбүлээһининэн, Кыайыы 50 сылын көрсө, урукку райпо дьыэтигэр уонна танара дьыэтигэр 90-с сыллардаахха оноһулла сылдыбыта. Билигин мусуой олохтоохтук миэстэтин оскуолаҕа булла.

Салгыы бу бырайыагы сана таһымна таһаараарга үлэ барыаҕа.

- Варвара Ивановна, таһаарылаах, үгүс өрүттээх үлэбэр махтанабыт, айымньылаахтык үлэлиир кэлэктиипкэр үрдүк ситиһиилэри баҕарабыт.

Кэлсэттэ Мария АРТЕМЬЕВА, үөрэх салалтатын исписэлиһэ.

Сыһыарыыны бэлэмнээтилэр Мария АРТЕМЬЕВА, Анна ЗАХАРОВА.

"БИИР СОМОБО" медиа-бырайыак // БОЛУГУР НЭИЛИЭГЭ

Болугур нэилиэгэр 2021 сыл Сылгыһыт сылынан биллэриллибитэ. Нэилиэкпитигэр кизн туттар киһибит, сахалартан бастагы Улэ Дьоруойа Роман Иннокентьевич Константинов төрөөбүтэ 125 сылынан өрөспүүбүлүкэтээби анал хамыһыһа тэриллэн, үлэ сабаланна. Ол курдук, бастагынан, Дьокуускай куоракка Тэа хаһаайыстыбатын Министирэтибэттин дьэиэтигэр Дьоруой сылгыһыкка анналлаах улахан быыстапка, төгүрүк остуол тэриллинэ. Тэрээһинэ тэа хаһаайыстыбатын министриин солбуйааччы В.В.Афанасьев, улуус дьокутааттарын Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ А.А.Захаров, Чурапчытаабы тэа хаһаайыстыбатын управлениетын начаалынньыга А.И.Сивцев, Дьоруой иппит кыһа А.В.Ноева, итиэннэ куоракка олорор биир дойдулаахтарбыт кыттыһыны ыллылар.

Сайын бэс ыйыгар Улэ Дьоруойун үбүлүйдээх сылыгар ананан, Үрүн тунах ыһаах ытыллыабы. Ыһаахтыр сирбит түһүлгэтин тупсарыга үлэ-хамнас ытыллыабы. Саамай үөрүүлээбэ Улэ Дьоруойа Р.И.Константинов үбүлүйдээх сылыгар анаан КРСТ бырагыраама кыттан, Дьоруойбут пааматынньыгар сквер тутуутун бырайыага күрэби ааһан,олоххо киирэр буолла. Бырайыагын «Ректайм» хааччахтаммыт эппиэтинэстээх тэрилтэ онордо. Биир дойдулаахпыт Ю.А.Дарбасов ылсан көмөлөһөр,Кыайы скверэ эмиэ тупсарыллан оноруллуо. Өрөспүүбүлүкэ таһымнаах ыһаахпыт бэс ыйын 19-20 күннэригэр былааннанар. Бастагы күнүгэр Дьокуускайтан Олонхо тыйаатыра кэлэн, ыһаабы аһаабы. Саха эстрадатын артыыстара,

Үлэ Дьоруойун үбүлүөйүн бэлиэтиэхпит

олохтоох уус-уран самодеятельность кэнсизэрин көрүөхпүт.Сылгыһыттар күрэхтэрэ, дэгэрэн ырыа, оскуола саастаах уолаттарга «Сонобос Бэргэн», «Толбоннурар уһун сүһүөх», Мындабаайыны туойар хоһоон күрэбэ тэриллээбэ. Бэс ыйын 20 күнүгэр Дьокуускайдаабы култуура коллеһын көмөтүнэн күнү көрсүү туома ытыллыабы. Сарсыарда 10 чаастан Хатын Арыылаахха ыһаах сүрүн күрэхтэһиитэ – өрөспүүбүлүкэтээби ат сүүрдүүтэ тэриллээ.

Роман Иннокентьевич туһунан альбом-книгэ

санардыллан эбии бэчээттэнэн тахсыабы, мань таһынан нэилиэкпит устуоруйатын сырдатар кинигэ тахсыабы.

Нэилиэкпит мустар, сынньанар кииммит – Мындабаайытаабы норут айымньытын дьэиэтэ ПГМИ бырагыраамабы хапсан, өрөмүөнэ бүтэн, иһэ-таһа аныгы матырыяалынан тупсарыллан онорулунна. Кулун тутар 20 күнүгэр үөрүүлээх аһыллытын дьоро күнэ буолла. Ыһаагылаах ыалдьыттар улуустан Чурапчы нэилиэгин МТ баһылыга В.Д. Сивцев, ыччат управлениеттан А.Д. Спиридонова, Дьокуускайтан

арчыһыт А.Е. Егоров – Өркөн Дьол, нэилиэк баһылыктара Н.Е. Сыромятников, В.В. Макарова кэлэн кыттыһыны ыллылар.

Быйыл Р.И.Константинов аатынан Амма орто оскуолата 90 сылын туолар. Үбүлүйдээх сылынан нэилиэк баба санаата – таас оскуола тутуута түргэтибэ диэн эрэнэбит. Нэилиэк дьонно-сэргэтэ өрө көтөбүллүүлээхтик, биир сомобо буолан Дьоруой ыһаабын көрсүөбүт.

Кэрэ киһи, Далбар Хотун

Мин бүгүн кэпсиир киһим, Лидия Петровна Дюдорова, Горнай оройуонун Аһыма сэлэинньэтигэр төрөөбүтэ. 1984 сыллаахха Дьокуускайдаабы кооперативнай техникуму бүтэрэн, товаровед-тэрийээччи идэтин ылан, Чурапчы райпотребсойууһугар ананан кэлбитэ, атыы-эргиэн салаатыгар атыылааччынан үлэлээн барбыта. Сайабыс майгылаах, үлэтигэр кыһамнылаах, актыыбынай кыыс кэлэктиипкэ хара бастагыттан сөбүлэппитэ. 1985 сыллаахха Мындабаайы олохтоох уолугар, Райпотребсойуус бастын суоппарыгар Михаил Ильич Дюдоровка кэргэн тахсан, Мындабаайыга олохсуйбуттара. Дьэиэ-уот туттан, кэтэх хаһаайыстыбаланан, сүөһү-ас ииттэн, 4 оболонон, 7 сиэннэнэн, билигин ньир-бааччы кырдыабыс ыал аатын сүгэн

олороллор. Лидия Петровна обуруотчут бастына – олбуордара сайын ахсын араас сонунтан – сонун дьэрэкээн сибэкиллэринэн симэнэр. Үс улахан оболор үрдүк үөрэхтэнэн, ыал буолан өрөспүүбүлүкэ араас муннуктарыгар үлэли-хамсыы сылдыаллар. Кыра уол Юра – ХИФУ устудьуона.

Лидия Петровна Мындабаайыга кэлиэбүттэн ыла, Бэс маһаһыныгар атыыһытынан, уопсайа эргизэннэ 10 сыл, Болугур нэилиэгэр дьэиэ кэргэн уонна демографическай бэлиитикэ исписэлиһинэн 11 сыл таһаарылаахтык үлэлээбитэ. 2007 сылтан Амма орто оскуолатыгар кассир-буһаалтырынан, делопроизводителитинэн ситиһиһлээхтик үлэлээн, бочуоттаах сынньаланна тахсан баран, билигин оскуолабыс лаборанынан, барыта 14-с сылын үлэли сылдыар. Үлэ бэтэрээнэ.

Эдэр эрдэбүттэн Лидия Петровна тустаах үлэтин таһынан нэилиэккэ ытыллар бары дьаһалларга актыыбынай кыттааччы буолар. Ол курдук, түөлбө начаалынньыгынан, дьахтар сүбэтин бэрэссэдээтэлинэн олус табыллан үлэлээбитэ. Кини үлэлиир сылларыгар, нэилиэк дьахталларын туруорсуутунан, нэилиэккэ күн бүгүнүгэр дьэиэ арыгы атыыламмат, чөл олобу тутуһар дэриэбинэ буолбута. Уопсастыбаннай үлэлэргэ дьону аттаран туруорууга талааннаах буолан, Афанасий Савельевич Собакины салайааччы буоларга тылын ылан, нэилиэк олобор-дьаһабар дьонун суолталаах Аба сүбэтэ тэриллэбитэ. “Эйгэ” диэн нэилиэк социальнай-экологическай сайдытыгар туһуламмыт Николай Иннокентьевич Протодьяконов ааптарыскай бырагырааматын олоххо киллэриигэ быһааччы үлэлэспитэ.

Лидия Петровна талааннаах хоһоон айааччы, 4 хоһооно ырыа буолан көтүлэр, “Арылы” литэрэтиринэй түмсүү чабылхай кыттылаабы, өрөспүүбүлүкэтээби хоһоон айар кункурустарга бириистээх миэстэлэри ситиспитэ. “Саһа олох” хаһыакка нэилиэкпит үтүө үлэһит дьонун, уһуннук бииргэ олорбут бастын ыаллары, ытыллыбыт тэрээһиннэри сырдатар ыстатыйалары таһаартарбыта. Сыанаттан түспэт кэрэ куласталаах ырыаһыт, “Күннэй” үнүү бөлөбүн солбуллубат үнүүһүтэ. Иистэннээн буолан, эдэр ийэлэргэ маастар-кылаастары ытар. Чөл олобу пропагандалаан, кэргэнинэн Михаил Ильичтыын скандинавскай хаамыынан дьарыктаналлар, нэилиэккэ сылын аайы ытыллар Арасыйыа чөмгүүһүнэ, хайыһарга устуорт маастара Екатерина Николаевна Павлова «Мындабаайыга хайыһардар дайаллар» ааптарыскай бырайыагын уһун дистанцияга сүүрүүгэ “Бастын хайыһардыт” анал аат хаһаайката.

Барытыгар бастын Лидия Петровна Дюдорова – үтүөнү үксэтэр, кэрэни кэрэһилиир киһибит, эдэр көлүөнэ ычакка холобур буолар нэилиэкпит Далбар Хотуна.

Пелагея ЯКОВЛЕВА,

Болугур нэилиэгин дьаһалтатын дьэиэ кэргэни кытта үлэбэ исписэлиһэ.

Төрөөбүт түөлбөбит Болугур нэилиэгэ түн былыргыттан айылба маанылаан айбыт Аммабыт кытылыгар олохсуйан, Мындабаайы дуо дэтэн, күн бүгүннэ дьэиэ тигинэччи үлэлээн-хамсаан, сайдар суолу тутуһан, кэлэр кэскили тэрийсэн кэллэ. Сэһэн Болугуртан сэдиптээх дойдубут ураты суоллаах-иистээх, дьонун устуоруйалаах, биллэр-көстөр номоххо кирибит түс – бас төрүт уус дьонноох-сэргэлээх, үлэни өрө туппут, уйгуну-быяаны үрүлүчү үмүөрүппүт Дьоруой Арамаан дойдута буолабыт.

“Төрүт Уус” уопсастыбаннай түмсүү

Мындабаайыга элбэх уопсастыбаннай түмсүү үлэлиир. 2017 сылтан нэилиэкпитигэр кыраайы үөрэтээччилэр түмсэн, “Төрүт Уус” уопсастыбаны тэринэн үлэлээн кэллилэр. Түмсүү дойдубут устуоруйатын диригэтэн үөрэтэр, чинчийэр, сыаллаах. Дьокуускай куорат, Чурапчы улуһун архыыптарыгар баар докумуоннарга, эрдэ тахсыбыт кинигэлэргэ суруллубукка олобуран үлэлиир. Мань таһынан үлэбит сүрүн хайысхата – ахтылыгары хомуйуу, дьон-сэргэ туһунан документальнай киинэлэри устан, үтүө ааттары үйэтиити. Ол курдук, ытык киһибит И.М.Павлов туһунан хас да киинэ уһулунна, “Сэри кэмигэр буолбут быһылааннартан” кинигэтин таһаарарга көмөлөстүбүт. Нэилиэк бүгүннү олобун сырдатар «Арылы» медиакииннээхпит. Салайааччы – Александра Васильева. Болугур нэилиэгин 1021-1921 сс. төрүт былыргы кэмнэр быыстарын арыян, архыып матырыяалларын чинчийэр үлэни А.Дюдоров иилиир-сабалыыр. Гражданскай сэрии, репрессия кэмнэрэ киһи болбомтотун тардаллар. Маныаха, сэмэй да буоллар, саһа арыылардаахпыт. Ол курдук, бастагы “Сырдык коммуна” артыал 1921 сыл олунньу 13 күнүгэр тэриллэн колхуостааһын бастагы хардыылары биһиги нэилиэккэ сабаламмытын туһунан бочумнаах докумуоннары булан, быйыл артыал 100 сылын көрсө мэнэ өйдөбүннүк турара былааннанар. Үрдүк Өтөххө оскуолабыт 1930 сыллаахха маннайгы кылааһа аһыллан, үөрэхтэһин чопчу хаһа сабаламмытын үөрэтэбит. М.Д.Фомин үөрэх сырдыгын бар дьоммутугар саһан, Мындабаайы бөһүөлэгэ үөскээн, тэнийэн барбытын кизн тутта кэпсибит. Р.И.Константинов 125 сылынан, кини аатын сүгэр Амма

орто оскуолата тэриллэбитэ 90 сылын аны күһүн бэлиэтибит. Оскуолабыт устуоруйатын О.М.Борисова хасыһан үөрэтэн, кинигэ тахсара былааннанар. Эһиил, 2022 сылга Мындабаайыбыт Чурапчы оройуонугар кирибитэ лоп курдук 90 сылын туолар. “Нэилиэк устуоруйатын сэгэтэн” НПК-ны бибилиэтигэрбит Т.И.Егорова тэрийэн ытар. Сылын ахсын кыттааччы ахсаана элбээн иһэрэ үөрдэр. Дьон санаата кэлэн, удыордарын, өбүгэлэрин, нэилиэк устуоруйатын үөрэтэ сатыыр буолла. Түмсүүбүтүгэр сүрүннээн үгүһү билэр-көрөр, элбэи ааһар, ис сүрэхтэринэн бэриниһлээхтик үлэлиир дьоммут – С.В.Кузьмин, О.М.Борисова, И.Ф.Попов, В.Н.Петров, Е.Е.Дьяковскай, П.И.Яковлева о.д.а. Чурапчыга болорор иир дойдулаахтарбыт “Мындабаайы” түмсүү (Т.М.Лыткин, В.Д.Попова), Дьокуускайга олорор биир дойдулаахтарбыт “Болугур удыордара” түмсүү (салайааччы К.М.Сидоров, Е.К. Абрамов) үлэлэһэллэр. “Биир Болугурдарбыт” диэн Амма улуһун Болугурун, Сулбаччытын, Чурапчы Одьулуунун түмсүүлэрин кытта ыкса сибээстэһэн, матырыяаллары хомуйууга үлэлэһэбит. Быйыл Иван Михайлович 100 сылынан Т.А. Кардашевскай үгүс сыллаах үлэтинтүмүгэр “Дьоннолохуйлээх үлэтэ”, “Кыайыны уансыбыт убайдарбыт” диэн икки документальнай киинэни онорон, кизн көрөөччү сэнээриитин ылла. “Арылы” медиакиин хаһыат таһаарарын сэргэ фонотека онорор, дойдубут бүгүннүтүн, уруккутун сырдатар. Түмсүү нэилиэкпит түн былыргытын, колхуостарын үлэтин туһунан кэпсиир кинигэни таһаарары, бары өйбүтүн-санаабытын түмэбит. Кэлэр көлүөнэбэ бочум бэлэхпит саһа кинигэбит буолуога диэн эрэллээхпит.

Александра ВАСИЛЬЕВА.

--- ТЫА ХАҢААЙЫСТЫБАТА ---

„ЧУРАПЧЫ” ТХПК – БУ КҮННЭРГЭ

“Чурапчы” ТХПК бырабылыанньатын бэрэссэдээтэлэ Николай Аржаков бу кэмгэ үлэлэрэ хайдах баран иһэрин билиһиннэрдэ.

–Үүтү соботуопкалааһын былаана аһара толоруллан иһэр. Быйылынах эрдэ төрөөтө, төрүүх ахсаана элбэх, онон үүт

туттарыта да үгүөрү. Быйылгыттан тыа хаһаайыстыбатын салайыы, сүрүннээһин бүүс бүтүннүүтэ улуус дьаһалтатын боломуочуйатыгар киллэриллибитэ. Санаа сокуон үлэбэ кирибитэ, билигин бу сокуонунан үлэлибит. Ким үүтүнэн, ким сүөһү төбөтүнэн харчы ылара

быһаарыллан турар. Чааһынайдартан туттарар үүттэрин 50 бырыһыанын арыылаан биэрэргэ дуогабардаспыппыт. Тохсунньу ыйтан Арассыыа урдүнэн маркировка ытыллар буолан, атылылырга көнүл ылыыта уустугурбута, биһигиниин дуогардаһан арыы

онорторбуттарга маркировка бэриллэр. Арыынан ылбыт дьонно бэйэбит онорор бородууксуйабытынан төлөһүөхпүтүн сөп.

Үүтү туттарбыттары кытары төлөһүүбүтүгэр ыарахаттар үөскээтилэр. Эппитим курдук, боломуочуйа улуус салалтатыгар бэриллэн, үп-харчы кинилэр нөһүө ааһар. Ити хойутатыллан бүгүнгэ диэри төлөһө иликпит. Эрдэтээһи сылларга саас суол-иис алдынар нэһилиэктэригэр Арыылаахха, Кытаанахха, Чакырга, Соловьевка туттарыахтаах үүттэрин суотугар сайын туттар уматыктарын эрдэ тириэрдэр этибит. Бу быйыл үппүтүттэн тутулуктанан, билингитэ кыалла илик. Сибииннэ оботун, комбикорманы бааһынай хаһаайыстыбаларга аҕалыахпыт. Чааһынайдарга харчытыгар атылылаахпыт. Билигин 10-ча туонна комбикорм кэлэн турар, ону туттарыллар үүт суотугар биэриэхпит.

Мырылаба, Бахсыга, Чыаппараба, Мындабаайыга арыы сыахтара кулун тутар бүтүүтэ үлэлэрин саҕалыахтара. Быйыл оборудованиелары санардыыга, үүт таһар массыынаы ылыыга граннарга үлэлэһиэхпит.

Сүүрүк аттарбыт туруктара үчүгэй. Отунан, эбии аһылыгынан, битэммининэн толору хаачылан тураллар. Конюшнябытыгар 8 аты кыстаттыбыт. Бу күннэргэ хаамтара сылдыллар, халлаан сылыйдабына, сүүрдүөхтэрэ. Быйылгы сүүрдүүлэргэ кыайарга суоттанан, өрөспүүбүлүкэ үрдүнэн 9 бороудна сылгы атылылаһылына. Биһиги муус устар ортотугар, өрүһү туорааһын сабылла илигинэ, сүүрүк сылгыларбытын Дьокуускайдаабы иппдром баазатыгар киллэриэхпит. Быйылгы улахан сүүрдүүлэргэ кытар былааннаахпыт.

Үүт сыахтара сайынны үлэбэ бэлэм буолуохтара. Бу күннэргэ үүтү тутарга бэлэмнэни, каадырдары булуу тутарга.

Алексей СЛЕПЦОВ.

--- КӨР-СЭРГЭЭ ---

«Саха» НКХ ханаалын
кулун тутар 29- муус устар 4 күнүнээһи бырагыраамата

Кулун тутар 29 күнэ Бэнидизинньик 06:00 - Сана кун 12+ 07:00 - Утро Якутии 12+ 08:00 - Сана кун 12+ 09:35 - Саха сатаабата суох 6+ 10:00 - «Саха сирэ» инф. биэри 12+ 10:15 - Якутск сегодня 12+ 11:00 - Дойдум дьоно 12+ 11:15 - Бай 12+ 12:00 - «Якутия» инф. программа 12+ 12:15 - Якутия. 20 лет в 21 веке 12+ 12:45 - Бастын клип 12+ 13:00 - Бу Дьокуускай 6+ 13:30 - «Саха Сирэ-Якутия» информационная программа 12+ 14:00 - «Тэтим» радио 15:00 - Интеллектуальная игра 12+ 16:00 - «Саха сирэ» инф. биэри 12+ 16:15 - Интеллектуальная игра 12+ 16:30 - Чол буолуох! 12+ 17:30 - В эфире филармония Якутии 6+ 18:00 - «Саха сирэ» инф. биэри 12+ 18:15 - Сулууннээх таптал 12+ 19:00 - «Якутия» инф. программа 12+ 19:15 - Талбан 12+ 20:30 - «Саха Сирэ-Якутия» информационная программа 12+ 21:00 - Санаа кууэ 12+ 21:30 - Сээн сирэ 12+ 22:15 - Бастын клип 12+ 22:30 - Бу Дьокуускай 6+ 23:00 - Саха сатаабата суох 6+ 23:30 - Итоги дня 12+ 00:00 - Талбан 12+ Кулун тутар 30 күнэ оптуорунньук	06:00 - Сана кун 12+ 07:00 - Утро Якутии 12+ 08:00 - Сана кун 12+ 09:35 - Саха сатаабата суох 6+ 10:00 - «Саха сирэ» инф. биэри 12+ 10:15 - Якутск сегодня 12+ 11:00 - Дойдум дьоно 12+ 11:15 - Бай 12+ 12:00 - «Якутия» инф. программа 12+ 12:15 - Якутия. 20 лет в 21 веке 12+ 12:45 - Бастын клип 12+ 13:00 - Бу Дьокуускай 6+ 13:30 - «Саха Сирэ-Якутия» информационная программа 12+ 14:00 - «Тэтим» радио 15:00 - ТВ-спорт 12+ 16:00 - «Саха сирэ» информационная биэри 12+ 16:15 - ТВ-спорт 12+ 17:15 - Тыыннаах дорбоон 18:00 - «Саха сирэ» информационная биэри 12+ 18:15 - Сулууннээх таптал 12+ 19:00 - «Якутия» инф. программа 12+ 19:15 - Олох уоьугэр 12+ 20:30 - «Саха Сирэ-Якутия» информационная программа 12+ 21:00 - Санаа кууэ 12+ 21:30 - Аал-луук мас 12+ 22:15 - Бастын клип 12+ 22:30 - Бу Дьокуускай 6+ 23:00 - Саха сатаабата суох 6+ 23:30 - Итоги дня 12+ 00:00 - Олох уоьугэр 12+ Кулун тутар 31 күнэ сэрэдэ 06:00 - Сана кун 12+ 07:00 - Утро Якутии 12+ 08:00 - Сана кун 12+ 09:35 - Саха сатаабата суох 6+ 10:00 - «Саха сирэ» инф. биэри 12+ 10:15 - Якутск сегодня 12+ 11:00 - Дойдум дьоно 12+ 11:15 - Кикбоксинг Якутии.	10:15 - Якутск сегодня 12+ 11:00 - Дойдум дьоно 12+ 11:15 - Аал-луук мас 12+ 12:00 - «Якутия» инф. программа 12+ 12:15 - Саха итэбэлэ 12+ 12:45 - Бастын клип 12+ 13:00 - Бу Дьокуускай 6+ 13:30 - «Саха Сирэ-Якутия» информационная программа 12+ 14:00 - «Тэтим» радио 15:00 - Горожане 12+ 16:00 - «Саха сирэ» инф. биэри 12+ 16:15 - Куорчэх-шоу 12+ 17:00 - Дойдум дьоно 12+ 17:15 - Тыыннаах дорбоон 18:00 - «Саха сирэ» инф. биэри 12+ 18:15 - Сулууннээх таптал 12+ 19:00 - «Якутия» информационная программа 12+ 19:15 - Талбан 12+ 20:30 - «Саха Сирэ-Якутия» информационная программа 12+ 21:00 - Санаа кууэ 12+ 21:30 - Кикбоксинг Якутии. 30 лет побед и прогресса 12+ 22:15 - Бастын клип 12+ 22:30 - Бу Дьокуускай 6+ 23:00 - Саха сатаабата суох 6+ 23:30 - Итоги дня 12+ 00:00 - Талбан 12+ Кулун тутар 32 күнэ чэппизэр 06:00 - Сана кун 12+ 07:00 - Утро Якутии 12+ 08:00 - Сана кун 12+ 09:35 - Саха сатаабата суох 6+ 10:00 - «Саха сирэ» инф. биэри 12+ 10:15 - Якутск сегодня 12+ 11:00 - Дойдум дьоно 12+ 11:15 - Кикбоксинг Якутии.	30 лет побед и прогресса 11:45 - Бастын клип 12+ 12:00 - «Якутия» информационная программа 12+ 12:15 - Асчыттар 6+ 13:00 - Бу Дьокуускай 6+ 13:30 - «Саха Сирэ-Якутия» информационная программа 12+ 14:00 - «Тэтим» радио 15:00 - Уутээн кэпсээнэ 15:30 - Клевая рыба 16:00 - «Саха сирэ» информационная биэри 12+ 16:15 - Сааскы бэтиэхэлэр 12+ 18:00 - «Саха сирэ» инф. биэри 12+ 18:15 - Сулууннээх таптал 12+ 19:00 - «Якутия» информационная программа 12+ 19:15 - Олох уоьугэр 12+ 20:30 - «Саха Сирэ-Якутия» информационная программа 12+ 21:00 - «Саха» НКХ Кубога. Финал 12+ 22:00 - Сээн сирэ 12+ 22:45 - Бастын клип 12+ 23:00 - Саха сатаабата суох 6+ 23:30 - Итоги дня 12+ 00:00 - Олох уоьугэр 12+ Кулун тутар 33 күнэ бээтинсэ 06:00 - Сана кун 12+ 07:00 - Утро Якутии 12+ 08:00 - Сана кун 12+ 09:35 - Саха сатаабата суох 6+ 10:00 - «Саха сирэ» инф. биэри 12+ 10:15 - Якутск сегодня 12+ 11:00 - Дойдум дьоно 12+ 11:15 - Сээн сирэ 12+ 12:00 - «Якутия» инф. программа 12+ 12:15 - Тымныыны	кыайбыттар 12+ 12:45 - Бастын клип 12+ 13:00 - Бу Дьокуускай 6+ 13:30 - «Саха Сирэ-Якутия» информационная программа 12+ 14:00 - «Тэтим» радио 15:00 - Кэрэ кэпсээн 12+ 16:00 - «Саха сирэ» информационная биэри 12+ 16:15 - Кэрэ кэпсээн 12+ 16:30 - Геван 12+ 17:00 - Дойдум дьоно 12+ 17:15 - Тыыннаах дорбоон 18:00 - «Саха сирэ» информационная биэри 12+ 18:15 - Бастын клип 12+ 18:30 - ПроАвто 12+ 19:00 - «Якутия» инф. программа 12+ 19:15 - Интеллектуальная игра 12+ 20:30 - «Саха Сирэ-Якутия» информационная программа 12+ 21:00 - Куорчэх-шоу 12+ 21:45 - Бай 12+ 22:30 - Бу Дьокуускай 6+ 23:00 - Саха сатаабата суох 6+ 23:30 - Итоги дня 12+ 00:00 - Интеллектуальная игра 12+ Кулун тутар 34 күнэ субуота 06:00 - Бу Дьокуускай 6+ 07:00 - Сана кун 12+ 09:00 - Истин илдьит 6+ 09:45 - Кэрэ кэпсээн 12+ 11:00 - Чол буолуох! 12+ 12:00 - «Якутия» информационная программа 12+ 12:15 - Эр Бэрдэ 12+ 12:45 - Асчыттар 6+ 13:30 - Саха сирэ. Кунтэн кун 12+ 14:30 - «Саха» НКХ Кубога. Финал 12+ 15:30 - Булчут кунугэр 12+	17:00 - Дойдум дьоно 12+ 17:15 - Комус тутэн 12+ 18:00 - «Якутия» инф. биэри 12+ 18:15 - Истин илдьит 6+ 19:00 - Памяти жертв Чурапчинского переселения 12+ 21:00 - Саха сирэ. Кунтэн кун 12+ 22:00 - Кэнсир 6+ 00:00 - Кэрэ кэпсээн 12+ Кулун турар 35 күнэ баскыһыанньа 06:00 - Бу Дьокуускай 6+ 07:30 - Асчыттар 6+ 08:15 - Парламентский вестник 12+ 08:30 - Саха итэбэлэ 12+ 09:00 - Истин илдьит 6+ 09:45 - Будем вместе 12+ 10:00 - Полярная звезда 10:45 - Детское время 6+ 11:00 - Саха сатаабата суох 6+ 12:00 - «Якутия» инфо. программа 12+ 12:15 - Тымныыны кыайбыттар 12+ 12:45 - Асчыттар 6+ 13:30 - Якутия. День за днем 12+ 14:30 - Геван 12+ 15:00 - Горожане 12+ 16:00 - Детям-достойное наследие 12+ 17:00 - А5а кунугэр 12+ 17:30 - ПроАвто 12+ 18:00 - «Якутия» инф. биэри 12+ 18:15 - Истин илдьит 6+ 19:00 - Моя Якутия 12+ 19:30 - Клевая рыба 20:00 - Уутээн кэпсээнэ 20:30 - Якутия. 20 лет в 21 веке 12+ 21:00 - Якутия. День за днем 12+ 22:00 - «Костюмер» спектакль 12+ 00:00 - Горожане 12+
--	---	---	--	---	--

ЭБЭРДЭЛИИБИТ!

Күндү эдьийбитин Дария Петровна МЕСТНИКОВАНЫ 75 сааскын туолбут өрөгөйдөөх үбүлүгүнэн итиитик-истинник эбэрдэлиибит!

Биһизхэ барыбытыгар күүс-көмө, сүбэ-ама буолан, өссө да чэгиэнник үөрэ-көтө сырым, уһун дьоллоох олобу!

Эбэрдэни кытта быраатын Роман Данилов дьиз кэргэнэ.

--- ГИМС ПРЕДУПРЕЖДАЕТ ---

Акция «Безопасный лед»

В целях недопущения происшествий, связанных с провалом автомобильного транспорта и людей под лед, повышения эффективности проведения профилактической работы с населением по правилам безопасного поведения на водных объектах в зимний период на территории Республики Саха (Якутия) проводится пятый этап акции «Безопасный лед» с 22 по 08 марта 2021 года.

Распоряжением первого заместителя главы улуса на территории Чурапчинского улуса по обеспечению безопасности людей на водных объектах объявлен месячник с 01 ноября 2020 по 30 апреля 2021 года № 1238, издано распоряжение первого заместителя главы улуса «О проведении Акции «Безопасный лед» от 21 октября 2020 года № 1239, созданная комиссия Акции будет следить над исполнением этих распоряжений.

Чурапчинский инспекторский участок Центр ГИМС ГУ МЧС России по РС (Я)» извещает в случае выявления нарушений в соответствии со ст. 3.6 и ст. 9.10 Закона РС (Я) от 14 октября 2009 года 726-З № 337 – IV «О Кодексе РС (Я) об административных правонарушениях» за выезд транспортом на лед (река Амга и на озерах) в несанкционированных местах, правонарушитель будет привлечен к административному воздействию; штрафом на физических лиц в размере от 3 тысяч до 5 тысяч рублей; на должностных лиц – от 20 тысяч до 50 тысяч рублей; на юридических лиц – от 100 тысяч до одного миллиона рублей.

Соблюдение правил поведения на водных объектах не выезжая на лед в не разрешенных местах, выполнение элементарных мер осторожности – залог вашей безопасности и ваших близких!!!

Чурапчинский инспекторский участок
Центр ГИМС ГУ МЧС России по РС (Я).

БИЛЭРИИ / ОБЪЯВЛЕНИЕ

«Сатабыл» тутуу тэрилтэтэ сакааһынан бэйэбит матырыйаалбытынан дьизэлэри, балаҕаннары «кир да олох» бэлэм гына тутан биэрэбит. Ийэ хапытаалынан уонна ипотекаанан үлэлиибит. «Сбербанк», «Алматэргинбан» нөһүгө, 1 бырыһыаннаах «Дальневосточнай» ипотекаанан онгорторуохха сөп. Сэргээбит дьон **8914-238-17-33** нүөмэргэ эрийэн билсин.

Энергосбыт ПАО «Якутскэнерго» проводит с 15 марта по 31 марта 2021 года акцию для населения «Заплати долги без пени». За подробной информацией обращайтесь в отделения и участки Энергосбыта по месту жительства.

Телефон контакт-центра Энергосбыта: 8-800-100-22-05.

Спешите рассчитаться с долгами без уплаты штрафных санкций!

Улууска ритуальной
өһө үлэлиирин иһитиннэрэбит

Убаастабыллаах улууспут олохтоохторо, олохпугар киһи үөйбэтэх өттүттэн хомолто ааннаан киэрэрэ баар суол, үгүспүт тугу гынаабы билбэккэ мунар-тэнэр кыһалбата үөскүүр. Онно көмө, өйөбүл буоларга Чурапчыбыт киинигэр Карл Маркс аатынан уулусса 17 "б" нүөмэрдээх аадырыска ритуальной өһө араас көрүнүн толорорго сайаапка хомуйабыт:

- Хоруоп;
- Веноктар (сурук суруйуохха сөп);
- Бэйэбит эскиикитинэн, кээмэйгитинэн эргир араас көрүннэрэ;
- Тимир бетонунан кутуллубут пааматынньык-тар;
- Гранит матырыйаалтан билииккэлэр;
- Харайыы сизиргэр туһаныллар: хоруобу иннэ түһэр быалар, манан, кыһыл, хара өгнөөх сиидэс матырыйааллар;
- Сизрпэ уонна өтүөй бэлиэтэ;
- Бокуонньук хаартыскатын угар араама;
- Иини хаһыы;
- Мас остуолба (кириэс эмиэ буолуон сөп);
- Тас мас (тэбиэх);
- Бокуонньугу таһаарыга массыына көрүллүүн сөп.

Ритуальной өһөнү улууспут бары нэһиликтэригэр, бэйэбит массыынабытынан тиийэн онгоробутун биллэрэбит. Тэрилтэ бириэмэтэ болдьоһо суох, түүннэри-күнүстэри үлэлиир. **Билсэр төлөпүүнүт: 89644284393.**

Чурапчыттан төрүттээх Дьокуускай куорат олохтооһо, күндү эдьийбит
ПОПОВА Ольга Ивановна

бу дьыл кулун тутар 22 күнүгэр ыалдьан олохтон туораабытынан, Валентин Гаврильевичка, оҕолоругар, сизэннэригэр, аймахтарыгар дириг кутурбаммытын тизрдэбит.

Аймахтара Макаровтар.

Кутурбамнарын тизрдэллэр:

- Оскуолатаабы бииргэ үөрэммит дьүөгэтэ Попова Ольга Ивановна уһун ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан, дьиз кэргэнигэр, аймахтарыгар Дьокуускайтан дьүөгэтэ Варвара.

--- ПОЛИЦИЯ ИҢИТИННЭРЭР ---

Түөкүннээһингэ киирэн биэримэн!

Убаастабыллаах Чурапчы улууһун олохтоохторо! Билинни кэмгэ мобильнай төлөпүүн хас биирдиитигэр баар. Олохпугар сайдан, "аныгы кэм түөкүттэрэ" төлөпүүн нөһүгө араас буруйу оноруулаа элбээтэ. Төһө да иһ-дьыала министиэристибэтин үлэһиттэринэн араас хабааннаах сэрэтии үлэлэрэ ытылларын үрдүнэн, биир дойдулаахтарбыт манньк түөкүннээһингэ киирэн биэрэллэрэ баар суол. Түөкүттэргэ киирэн биэрбэт туһугар аҕыйах, ол эрэри олус наадалаах сүбэлэри билиһиннэрэбит: Ватсап нөһүгө араас хабааннаах атыы-эргин биллэриилэригэр болбомтобутун уурумун, табаары илиигитигэр ыллаххытына эрэ, харчыгытын төлөһүң. Мобильнай төлөпүүн нөһүгө билбэт дьоннугар төлөбүргүтүн ытыман. Кимизхэ да тус баан каартабыт пин-кодун, ол иһигэр каартабыт нүөмэрин, болдьоһун, төлөпүүн нөһүгө ыйыттаһарына, этимэн. Пин-кодкунтун кумааһынньыккытыгар илдэ сылдьыман, каарта таһыгар суруйман. Өскөтүн каартабытын сүтэрэр түгэннитигэр, булбут киһи харчыгытын устуон сөп. Онон пин-кодкунтун өйгүтүгэр тутаргыт эбэтэр дьизэбитигэр сурунан хааллара сылдьаргыт ордуқ. Бэйэбит каартабытын билэр дьоннугар биэримэн. Туора дьонно көмөлөһүннэримэн. Каартабытын сүтэрдэххитинэ, сонно тута бэйэбит баанньыгар биллэрин. Банкоматтан харчыгытын устаргытыгар туора дьонно пин - кодкунтун көрдөрүмэн. Банкоматы туһанаргытыгар илиигитинэн бүөлээн туттар ордуқ. Уоруйахтар үксүгэр төлөпүүн нөһүгэ эрийэллэр уонна "баан үлэһитэбин" диэн бэйэлэрин билиһиннэрэн, "харчыгытын ордуқ төлөөбүкүт ону төһүннэриэхпит" диэн итэбэтэн, баан каарта дааннайын ылан харчылары усталлар. Манньк ныйманан элбэх дьонтон каарталарыттан үгүстүк харчыларын устубуттара бэлиэтэнэр, онон тус каартабыт дааннайдарын туора дьонно этэн албынна киирэн биэримэн, харчыгытын харыстаан!

Полиция хапытаана Иннокентий СКРЯБИН.

--- ЭТО -- ВАЖНО ---

Сообщить о хищении электроэнергии
можно по телефону «горячей линии»

ПАО «Якутскэнерго» продолжает активную работу по выявлению фактов неучтенного потребления электроэнергии. За январь-февраль 2021 года в Чурапчинском районе пресечено 5 случаев бездоговорного и безучетного использования энергии. Ущерб от действий нарушителей составил 154,5 тыс. рублей. В досудебном порядке нарушители возместили 132,3 тыс. рублей (с учетом ранее составленных актов).

Любое бездоговорное и безучетное потребление энергии незаконно. В соответствии с законодательством, потребитель, допустивший нарушение, обязан компенсировать ущерб, нанесенный его действиями.

Также нарушитель может быть привлечен к административной ответственности. Согласно Кодексу об административных правонарушениях, штраф за самовольное присоединение к сети, безучетное использование электроэнергии для граждан составляет от 10 тыс. до 15 тыс. рублей; для должностных лиц - от 30 тыс. до 80 тыс. рублей или дисквалификацию на срок от 1 года до 2 лет; для юридических лиц - от 100 тыс. до 200 тыс. рублей.

Кроме того, хищения энергии зачастую становятся причиной существенного снижения надежности электроснабжения и могут привести к возгоранию или электротравме. А это реальная угроза жизни и здоровью не только самого нарушителя, но и окружающих людей.

Добросовестные граждане могут помочь энергетикам выявлять случаи хищения электроэнергии. Сообщить о фактах воровства электроэнергии можно по телефону Чурапчинского участка Якутского отделения Энергосбыта: 8-411-51-41-322, сот. 89141015067

Чурапчинский участок Якутского отделения Энергосбыта
ПАО «Якутскэнерго».

Биир дойдулаахпыт, Орто Халыма улууһун Ойуһардаах нэһилиэгин олохтооһо, "Халыма долгуннара" улуустаабы хаһыат уопастыбаннай кэрэспэдьиэнэ

НЕСТЕРОВ Егор Афанасьевич

олохтон туораабытынан, кыһыгар, күтүөтүгэр, сизнигэр, аймахтарыгар дириг кутурбаммытын тизрдэбит.

Хатылы нэһилиэгин дьаһалтата.

Өр сылларга "Чурапчы" ТХПК-ба бииргэ үлэлээбит кэллиэгэбит

БАРАШКОВА Ирина Ивановна

уһун ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан, кыһыгар Дашаба, күтүөтүгэр, сизнигэр, уолун дьиз кэргэнигэр, чугас аймахтарыгар дириг кутурбаммытын тизрдэбит.

"Чурапчы" ТХПК кэлэктиибэ.

Чурапчытаабы киин балыыһа, үлэ бэтэрээнэ, өр сылларга санитарканан, прачканан үлэлээбит

МАКАРОВА Евдокия Захаровна

ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан, оҕолоругар, сизэннэригэр дириг кутурбаммытын тизрдэбит.

Чурапчытаабы киин балыыһа кэлэктиибэ, бэтэрээннэрин сэбиэтэ.

Хадаар нэһилиэгиттэн төрүттээх Эрилик Эристин аатынан сохуос кырдыаҕас механизатора, үлэ бэтэрээнэ

ИВАНОВ Зиновий Гаврильевич

уһун ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан, балтыгар Пашаба, күтүөтүгэр Степанна, кыыстарыгар Туяраба, күтүөттэригэр Кириллгэ, сизэннэригэр, чугас аймахтарыгар дириг кутурбаммытын тизрдэбит.

Чурапчыттан Климовтар, Захаровтар.

Ген. дирижээр - **Н.М. СТРУЧКОВА.**
Кылаабынай эрдээктэр - **Л.В. ГОРХОВА.**
Кылаабынай эрдээктэри солбуйааччы - **Е.Г. МАКАРИНСКАЯ.**
Эпиплэтир сжирэтээр, сурук отдела - **А.Н. ЗАХАРОВА.**
Тыа хаһаайыстыбата, экзнимикэ отдела - **А.М. СЛЕПЦОВ.**
Кэрэспэдьиэннэр - **С.А. ЖЕНДРИНСКИЙ, М.В. ПЕТРОВА.**
Таһааччы - **Л.К. ПОПОВА.**
Бэчээттээчи - **Ф.А. ПРОТОДЬЯКОНОВ.**

Тэрийэн таһаарааччылар: СӨ Бырабытыалыстыбата, Саха Өрөспүүбүлүкэтин "Сахабэчээт" Судаарыстыбаннай автономнай тэрилтэтин "Сана олох" хаһыат эрдээксийэтэ. 677000, Дьокуускай к., Орджоникидзе ул. 31, 124 каб. тел./факс: (411-2) 34-39-17 e-mail: sakhabecheat@mail.ru. Российскай Федерация Россиянаҕа СӨ салалтатыгар 2020 с. бэс ыйын 3 күнүгэр регистрацияламмыт нүөмэрэ - **ПН №ТУ14-00559.**

Эрдээксийэ аадырыһа: 678670, Чурапчы сэл., Карл Маркс ул., 26 "а". Төлөпүүннэрбит: эрдээктэр - 41-332, отделлар - 41-265, 41-358. E-mail: sanaoloh@mail.ru, сайт: sanaoloh.ru, instagram: @sanaoloh

Бэчээккэ сакаас: № 21 (11774)

Кээмүй: 2 бэч. лине

Ахсаана 1200. Хаһыат сыаната: 15

Ааптар сурууар этилэр санаа редакция позициялар мэдэи сөп түбэһэр буолбатах. Сурууа ыйыллар чачылар кырдьыктаастарыгар элбэтигэни ааптар тус бэчээт сүгэр.

Хаһыат бэчээккэ бэриллэр графига: 16 х 00 м. Бэчээккэ бэрилиинэ: 16 х 00 м. "Сахабэчээт" автономнай тэрилтэтин "Сана олох" хаһыат эрдээксийэтигэр 25.03.2021 с. офсетка бэчээттэннэ. Типография аадырыһа: 678670, Чурапчы сэл., Карл Маркс ул., 26 "а". Индекс: ПИ964. Хаһыат нэдиэллээх икитэ: оптуорунньука уонна бэтинсэбэ тахсар.